

ΔΙΚΤΥΟ για τη
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
στην Ελλάδα
και την Ευρώπη

Η επίδραση του ενεργειακού κόστους στην Ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα: Η περίπτωση της Ελληνικής Βιομηχανίας

Αθανάσιος Δαγούμας,

Λέκτορας Οικονομικής της Ενέργειας & των Φυσικών Πόρων,
Πανεπιστήμιο Πειραιά

Γιώργος Γκούμας,

Ηλεκτρολόγος Μηχανικός

Δεκέμβριος 2014

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1: Ανταγωνιστικότητα στην Ευρώπη	3
Εισαγωγή.....	3
Έλλειμμα Ανταγωνιστικότητας και Ενεργειακό Κόστος.....	4
Ενεργειακό Κόστος στην Ελλάδα και στην Ευρώπη	6
Επιπτώσεις του Ενεργειακού Κόστους στη Βιομηχανία.....	9
Ο ρόλος των Ενεργειακών Πολιτικών.....	11
Κεφάλαιο 2: Η περίπτωση της Ελληνικής Βιομηχανίας.....	17
Ελλάδα: μια Οικονομία σε Μακρόχρονη Ύφεση.....	17
Δανεισμός: Στενότητα Πόρων και Υψηλό Κόστος.....	18
Υπερβολική Φορολόγηση.....	18
Ενεργειακή Φορολόγηση	19
Ενεργειακό Κόστος στο Φυσικό Αέριο	21
Ενεργειακό Κόστος στον Ηλεκτρισμό.....	28
Συμπεράσματα και προτάσεις.....	41
Ευρωπαϊκή Αλληλεγγύη και Κοινός Σχεδιασμός.....	41
Πώς μπορεί να Μειωθεί το Ενεργειακό Κόστος.....	42
Μαθαίνοντας από τα Λάθη του Παρελθόντος.....	42
Προτεινόμενα μέτρα για Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής βιομηχανίας...44	
Επίλογος.....	48

Κεφάλαιο 1: Ανταγωνιστικότητα στην Ευρώπη

Εισαγωγή

Η ανταγωνιστικότητα των οικονομιών των κρατών της Ευρώπης αποτελεί μοχλό ανάπτυξης αλλά και ανάκαμψης από την πρόσφατη οικονομική κρίση. Οι πλέον ανταγωνιστικές χώρες ανακάμπτουν πιο γρήγορα¹, ενώ οι λιγότερο ανταγωνιστικές επιδιώκουν να μειώσουν τους ανασταλτικούς παράγοντες που επηρεάζουν την ανταγωνιστικότητά τους.

Ένας απ' αυτούς τους ανασταλτικούς παράγοντες είναι το κόστος ενέργειας που προβάλλεται όλο και περισσότερο από Ευρωπαϊκά ινστιτούτα, ερευνητές, οργανισμούς και επαγγελματικούς συλλόγους. Οι φορείς αυτοί τονίζουν πως ένα διαρκώς αυξανόμενο ενεργειακό κόστος έχει κοινωνικές επιπτώσεις (ενεργειακή φτώχεια), αλλά κυρίως έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας, και κατ' επέκταση της οικονομίας της Ευρώπης, αυξάνοντας το κόστος παραγωγής σε επίπεδα υψηλότερα απ' αυτά των ΗΠΑ, Κίνας, Ρωσίας, Ινδίας, Ιαπωνίας².

Επιπλέον, πολλοί χρεώνουν τη “μετανάστευση” ενεργοβόρων βιομηχανιών της Ευρώπης τα τελευταία χρόνια και τη μείωση του μεριδίου της στην παγκόσμια βιομηχανική παραγωγή εν μέρει στο κόστος ενέργειας και στις πολιτικές μείωσης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και προώθησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας³.

Αυτή τη σχέση ανάμεσα στο ενεργειακό κόστος και στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και της βιομηχανίας διερευνά η παρούσα μελέτη, συνοψίζοντας απόψεις και ευρήματα από τη πρόσφατη έρευνα και βιβλιογραφία. Η ανάλυση εστιάζει στην Ελλάδα και στην Ευρώπη και επιδιώκει να καταλήξει σε συμπεράσματα απαντώντας μια σειρά από συνδεδεμένα ερωτήματα:

Υπάρχει όντως έλλειμμα ανταγωνιστικότητας στην Ελλάδα και την Ευρώπη;

- Και αν υπάρχει, μπορεί να οφείλεται εν μέρει σε ένα αυξημένο ενεργειακό κόστος;
- Είναι όντως υψηλό το κόστος ενέργειας στη Ελλάδα και την Ευρώπη;
- Και αν είναι υψηλό το κόστος ενέργειας, πώς έχει επηρεαστεί τελικά η βιομηχανία της Ελλάδας και της Ευρώπης;
- Ποια μέτρα μπορούν να υλοποιηθούν σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής Βιομηχανίας

¹ The Global Competitiveness Report 2013–2014, World Economic Forum

² Energy Economic Developments in Europe, EC, 2013

³ Costs, competitiveness and climate policy: distortions across Europe, The Oxford Institute for Energy Studies, 2014

Τα παραπάνω ερωτήματα δεν είναι τα μόνα. Ίσως άλλα θέματα, όπως η εξάρτηση της Ευρώπης από το Ρωσικό φυσικό αέριο και οι προοπτικές εκμετάλλευσης των Ευρωπαϊκού πιθανών κοιτασμάτων φυσικού αερίου είναι εξίσου σημαντικά για την ολοκληρωμένη ανάλυση του ενεργειακού κόστους στην Ευρώπη και των παραγόντων που το επηρεάζουν. Όμως οποιαδήποτε δράση σχετική με τα θέματα αυτά είναι ιδιαίτερα πολύπλοκη για νομικούς και γεωπολιτικούς λόγους και απαιτεί μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Δεν καλύπτεται επομένως από αυτή την μελέτη που εστιάζει σε παράγοντες που μπορούν να ελεγχθούν άμεσα και να προτείνουν μέτρα σε βραχυπρόθεσμο και μεσοπρόθεσμο ορίζοντα.

Έλλειμμα Ανταγωνιστικότητας και Ενεργειακό Κόστος

Η ανταγωνιστικότητα, ή καλύτερα το έλλειμμα της, είναι καθοριστικός παράγοντας που καθόρισε εν μέρει το εύρος των επιπτώσεων της κρίσης και το ρυθμό ανάκαμψης από αυτή⁴. Η ανάκαμψη στις πιο ανταγωνιστικές χώρες του Βορρά είναι ταχύτερη (με την οικονομία της Μεγάλης Βρετανίας να ανακάμπτει πρόσφατα σε επίπεδα προ-κρίσης⁵), ενώ στον λιγότερο ανταγωνιστικό Νότο είναι πιο αργή και ιδιαίτερα εύθραυστη.

Μάλιστα σε πρόσφατη μελέτη του το World Economic Forum⁶ διαπιστώνει πως το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας του Ευρωπαϊκού Νότου έναντι του Βορρά, οδηγεί σε δύο ρυθμούς ανάκαμψης και ανάπτυξης στην Ευρώπη, με το ΑΕΠ/κάτοικο να έχει ελαφρά πτωτική τάση στο Νότο από το 2009 και μετά, την ίδια στιγμή που στον Βορρά συνέχισε να αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς. Η ανταγωνιστικότητα λοιπόν φαίνεται να έχει σημαντική επίπτωση στα αντανακλαστικά των οικονομιών σε περιόδους κρίσης και στη δυνατότητα αντίδρασης τους

Δεδομένης της σημασίας της, διεθνείς φορείς και οργανισμοί ανέπτυξαν μεθοδολογίες ώστε να μετρούν και να συγκρίνουν την ανταγωνιστικότητα των κρατών. Από αυτές τις μεθοδολογίες ξεχωρίζει αυτή του World Economic Forum που από το 2004 συντάσσει μελέτες και λίστες κατάταξης οι οποίες για πολλούς φορείς, οργανισμούς και ερευνητές αποτελούν την κύρια πηγή δεδομένων για περεταίρω ανάλυση.

Οι πιο πρόσφατες λίστες αναλύουν 110 παραμέτρους, οργανωμένες σε 12 κύριες κατηγορίες. Οι 12 κύριες κατηγορίες καλύπτουν ένα εύρος παραγόντων που μπορούν να επηρεάσουν την ανταγωνιστικότητα, από τους Θεσμούς και την Υγεία μέχρι την Εξειδίκευση και την Καινοτομία.

Το ενεργειακό κόστος αυτό καθαυτό δεν είναι ούτε κύρια ούτε δευτερεύουσα παράμετρος. Είναι όμως άμεσα συνδεδεμένο και εξαρτώμενο από παραμέτρους, που έχει αποδειχτεί ότι παίζουν πρωταρχικό ρόλο στη μείωση του, όπως το επίπεδο του

⁴ The Global Competitiveness Report 2013–2014, World Economic Forum

⁵ Gross Domestic Product Preliminary Estimate, Q2 2014, Office of National Statistics

⁶ Rebuilding Europe's Competitiveness, World Economic Forum

εγχώριου ανταγωνισμού (απελευθέρωση της αγοράς) ή η αποτελεσματικότητα του νομικού πλαισίου.

Χώρες που υστερούν σ' αυτές τις παραμέτρους είναι πολύ πιθανό πέρα από γενικά χαμηλότερη ανταγωνιστικότητα να αντιμετωπίζουν και υψηλό κόστος ενέργειας. Πράγματι, η Ελλάδα, που όπως θα αναλυθεί αργότερα βιώνει έντονα τις επιπτώσεις ενός σχετικά υψηλού ενεργειακού κόστους, υστερεί σε αυτές τις παραμέτρους σε σχέση με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες και βρίσκεται αυτή την περίοδο στην τελευταία θέση της λίστας συγκριτικά με τις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες.

Πιο αναλυτικά, στην πιο πρόσφατη μελέτη ανταγωνιστικότητας του World Economic Forum⁷ η Ελλάδα βρίσκεται στην 91η θέση ανάμεσα σε 148 χώρες και στην τελευταία θέση συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σε σχέση με τις γειτονικές και λοιπές Βαλκανικές χώρες η Ελλάδα βρίσκεται σε χαμηλότερη θέση από την Βουλγαρία (57), Μαυροβούνιο (67), FYROM (73), Ρουμανία (76) και σε ελαφρώς καλύτερη θέση από τις Αλβανία (95) και Σερβία (101). Η εικόνα είναι παρόμοια και με βάση την ανάλυση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής^{8 9}, σύμφωνα με την οποία η Ελλάδα είναι στην 3η από το τέλος θέση της λίστας των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πάνω μόνο από τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία.

Ανεξάρτητα λοιπόν από την επιμέρους κατάταξη, τις διαφορετικές μεθοδολογίες και τα διαφορετικά κριτήρια που χρησιμοποιήθηκαν κατά την κατάρτιση αυτών των λιστών ανταγωνιστικότητας, το κοινό χαρακτηριστικό τους είναι ότι **η Ελλάδα βρίσκεται διαρκώς από το 2009 στις τελευταίες θέσεις. Επιπλέον φαίνεται να υπάρχει μία έμμεση σχέση ενεργειακού κόστους και ανταγωνιστικότητας μέσω παραμέτρων που επηρεάζουν και τα δύο ταυτόχρονα.** Υπο-απόδοση σε αυτές τις παραμέτρους αναμένεται να αυξήσει το ενεργειακό κόστος και να μειώσει την ανταγωνιστικότητα, ή με άλλα λόγια, το υψηλό κόστος ενέργειας είναι ένδειξη υπο-απόδοσης σε συγκεκριμένους τομείς που αργά ή γρήγορα θα επηρεάσουν την ανταγωνιστικότητα.

Πέρα όμως από την έμμεση σχέση υπάρχει και άμεση σχέση που οφείλεται στην άμεση αύξηση του κόστους παραγωγής στη βιομηχανία. Αυτή η άμεση σχέση αποτελεί κύριο αντικείμενο συζήτησης αυτή την περίοδο στην Ευρώπη (και κύριο αντικείμενο της παρούσας μελέτης) καθώς φαίνεται ότι συνδέεται με τη μειωμένη ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής και της Ελληνικής βιομηχανίας αλλά και με τη μετανάστευση πολλών βιομηχανιών (κυρίως ενεργοβόρων) σε χώρες με χαμηλότερο ενεργειακό κόστος.

⁷ The Global Competitiveness Report 2013–2014, World Economic Forum

⁸ European Competitiveness Report 2013, European Commission

⁹ EU Regional Competitiveness Index RCI 2013, European Commission

Πριν όμως αναλυθεί αυτή η άμεση σχέση και οι επιπτώσεις του ενεργειακού κόστους στη βιομηχανία, χρειάζεται μία πρώτη συγκριτική ανάλυση του κόστους ενέργειας ώστε να απαντηθεί ένα βασικό ερώτημα: **“Είναι όντως υψηλό το κόστος ενέργειας στην Ελλάδα και στην Ευρώπη;”**

Ενεργειακό Κόστος στην Ελλάδα και στην Ευρώπη

Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Ενέργειας

Για την ανάλυση της *επίδρασης* του ενεργειακού κόστους απαιτείται πέρα από το τελικό κόστος ενέργειας (π.χ. €/kWh) και η χρήση ενός δείκτη που θα καλύπτει το που χρησιμοποιείται η ενέργεια. Ο επιπλέον δείκτης είναι η ενεργειακή ένταση (energy intensity) που μετράει το μέγεθος των ενεργειακών αναγκών ανά μονάδα δραστηριότητας (π.χ. ενέργεια ανά τόνο παραγόμενου τιμέντου - kWh/t). Από τον συνδυασμό των δύο θα προκύψει ένα μέτρο του κόστους ενέργειας για την παραγωγή μίας μονάδας δραστηριότητας (π.χ. £/t) το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την σύγκριση της επίδρασης στο κόστος παραγωγής ανάμεσα στα διάφορα κράτη.

Η αναγκαιότητα χρήσης του δείκτη ενεργειακής έντασης παράλληλα με το τελικό κόστος ενέργειας είναι εμφανής αν αναλογιστεί κανείς τη **διαφορετική επίδραση που θα έχει η ίδια αύξηση του κόστους σε οικονομίες που βασίζονται στη βιομηχανία (π.χ. τιμεντοβιομηχανία, βιομηχανία αλουμινίου) και αυτή που θα έχει σε οικονομίες που βασίζονται στην προσφορά υπηρεσιών (π.χ. χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, ανάπτυξη λογισμικού κλπ).**

Τα παραπάνω αποτέλεσαν τη βάση για την ανάπτυξη του Πραγματικού Μοναδιαίου Κόστους Ενέργειας (ΠΜΚΕ)¹⁰. **Το ΠΜΚΕ είναι μέτρο της δαπάνης για αγορά ενέργειας που απαιτείται για την παραγωγή μιας μονάδας προστιθέμενης αξίας (μετρημένης συνήθως σε μονάδες ΑΕΠ).** Επομένως, όσο χαμηλότερο είναι το ΠΜΚΕ, τόσο μικρότερη είναι η επίδραση του στο κόστος παραγωγής.

Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Ενέργειας στην Ευρώπη

Από το 1995 και έπειτα, το ΠΜΚΕ στην EU-27 είναι γενικά παρόμοιο με αυτό των ΗΠΑ, μικρότερο από αυτό της Κίνας και της Ρωσίας και μεγαλύτερο από αυτό της Ιαπωνίας, ενώ σε όλες τις μεγάλες οικονομίες παρατηρείται μια τάση αύξησης του ΠΜΚΕ με το πέρασμα του χρόνου. Η τάση αυτή παρατηρείται και στο εσωτερικό της EU-27, στις επιμέρους οικονομίες των κρατών μελών.

¹⁰ Energy Economic Developments in Europe, EC, 2013

Παρά τη γενική τάση όμως, κάποια κράτη κατάφεραν να περιορίσουν την αύξηση του ΠΜΚΕ σε τιμές σημαντικά χαμηλότερες του Ευρωπαϊκού μέσου όρου, ενώ αντίθετα σε κάποια άλλα το ΠΜΚΕ ξεπέρασε τα επίπεδα των κύριων Ευρωπαϊκών εμπορικών εταίρων.

Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Ενέργειας στην Ελλάδα

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία¹¹ η **Ελλάδα το 2011 είχε το 5ο υψηλότερο ΠΜΚΕ στην EU-27, υψηλότερο και από το μέσο όρο της EU-27 και από το μέσο ΠΜΚΕ των ΗΠΑ.** Πρώτες στην κατάταξη (με το υψηλότερο ΠΜΚΕ) ήταν η Λιθουανία, η Βουλγαρία, το Βέλγιο, και η Ολλανδία, ενώ τις χαμηλότερες θέσεις κατέλαβαν η Ιρλανδία και η Μάλτα, ακολουθούμενες από το Λουξεμβούργο, τη Σλοβενία και την Αυστρία.

Το υψηλό ΠΜΚΕ της Ελλάδας οφείλεται στο συνδυασμό σχετικά υψηλού κόστους ενέργειας και αρκετά υψηλής ενεργειακής έντασης. Μάλιστα, ενώ το ενεργειακό κόστος είναι συγκρίσιμο με τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, η ενεργειακή ένταση είναι σημαντικά υψηλότερη από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο και από τη μέση τιμή των ΗΠΑ, αν και μειώθηκε ελαφρά από τα επίπεδα στα οποία βρισκόταν το 2000.

Η ενεργειακή ένταση (energy intensity) και το ΠΜΚΕ στην Ευρώπη

Ο παραπάνω συνδυασμός μέσου/χαμηλού ενεργειακού κόστους και αρκετά υψηλής ενεργειακής έντασης συναντάται κυρίως στην Ανατολική Ευρώπη (π.χ. Βουλγαρία, Ρουμανία, Πολωνία, Λιθουανία, Σλοβακία), όπου 1) οι ενεργοβόρες βιομηχανίες έχουν αυξημένη συνεισφορά στην οικονομική δραστηριότητα σε σχέση με τις υπηρεσίες **ή** όπου 2) το χαμηλό ενεργειακό κόστος δεν ήταν επαρκές κίνητρο ώστε να μειωθεί η ένταση της χρήσης ενέργειας στη βιομηχανία.

Αντίθετα, οικονομίες της Δυτικής Ευρώπης που βασίζονται περισσότερο στην παροχή υπηρεσιών (π.χ. Γαλλία, Γερμανία) παρουσιάζουν χαμηλότερη ενεργειακή ένταση, παρά την ιδιαίτερα ανεπτυγμένη (ενεργοβόρα και μη ενεργοβόρα) βιομηχανία τους. Επιπλέον, λόγω σχετικά υψηλότερου κόστους ενέργειας που αντιμετώπισαν επένδυσαν νωρίς στην ενεργειακή αποδοτικότητα, μειώνοντας ακόμη περισσότερο τον δείκτη ενεργειακής έντασης.

Αυτή η τάση διαπιστώνεται και σε διεθνές επίπεδο, με την EU-27 και την Κίνα να αντισταθμίζουν την έντονη άνοδο του ενεργειακού κόστους επενδύοντας σε έργα και τεχνολογίες εξοικονόμησης ενέργειας, ενώ οι ΗΠΑ βασίστηκαν στο φθηνό σχιστολιθικό αέριο για να μειώσουν το κόστος ενέργειας, επενδύοντας λιγότερο στη μείωση της έντασης της ενεργειακής τους κατανάλωσης.

¹¹ Energy Economic Developments in Europe, EC, 2013

Κόστος ενέργειας στη βιομηχανία

Σε αντίθεση με την ενεργειακή ένταση που αυξήθηκε ή μειώθηκε ανάλογα με τη συνεισφορά της βιομηχανίας στην οικονομία και τις επενδύσεις στην αποδοτικότητα, το ενεργειακό κόστος στην Ευρώπη παρουσιάζει διαρκή αύξηση. Αυτή η τάση αύξησης τους κόστους παρατηρείται και στην βιομηχανία παρά τις προσπάθειες των κρατών μελών να την περιορίσουν.

Έτσι, την περίοδο 2008 - 2012 η μέση ετήσια αύξηση του τελικού κόστους ηλεκτρικής ενέργειας για βιομηχανική χρήση ήταν 3.5% ενώ για το φυσικό αέριο ήταν 1%, παρά το γεγονός ότι, σε επίπεδο χονδρικής, οι τιμές του φυσικού αερίου δεν αυξήθηκαν σημαντικά ενώ οι τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας σημείωσαν πτώση λόγω ανταγωνισμού και διασυνοριακών συναλλαγών.

Μάλιστα, **γύρω στο 8% του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας για βιομηχανική χρήση οφείλεται σε πολιτικές προώθησης ανανεώσιμων πηγών, με το ποσοστό αυτό να αυξάνει διαρκώς καθώς οι τιμές χονδρικής (wholesale electricity prices) μειώνονται ενώ προστίθενται συνεχώς και νέες πολιτικές το κόστος των οποίων επωμίζεται ο τελικός καταναλωτής¹².**

Και ενώ η Ευρώπη δεν ήταν ποτέ φθηνός ενεργειακός προορισμός, τα τελευταία χρόνια το χάσμα ενεργειακού κόστους ανάμεσα στην Ευρώπη και τους κύριους εμπορικούς της εταίρους διαρκώς διευρύνεται, με τις ΗΠΑ, την Ινδία και τη Ρωσία να χρησιμοποιούν 3 με 4 φορές φθηνότερο φυσικό αέριο, ενώ η ηλεκτρική ενέργεια για βιομηχανική χρήση είναι 2 φορές πιο ακριβή από τις ΗΠΑ και τη Ρωσία και 20% πιο ακριβή από την Κίνα.

Στην Ελλάδα το κόστος ενέργειας για βιομηχανική χρήση αυξήθηκε κατά μέσο όρο κατά 3.3% το χρόνο την περίοδο 2000-2009¹³. Αυτή η αύξηση είναι η χαμηλότερη από το μέσο όρο του 5.1% στην EU-27. Την περίοδο 2009-2013 το τελικό κόστος ηλεκτρικής ενέργειας για βιομηχανική χρήση στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 7.6% (συγκριτικά, στην EU-27 αυξήθηκε κατά 4.8% - για το φυσικό αέριο δεν υπάρχουν επαρκή δεδομένα για την Ελλάδα)¹⁴. Πιο λεπτομερής ανάλυση του ενεργειακού κόστους στην Ελλάδα, σε σχέση με την Ευρώπη παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 2.

Επομένως, πράγματι το κόστος ενέργειας στην Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, είναι αυξημένο και υψηλότερο από τους κύριους ανταγωνιστές της Ευρωπαϊκής βιομηχανίας. Σε επίπεδο κρατών μελών, παρουσιάζει διακυμάνσεις, όμως η γενική τάση είναι αυξητική. Αυτή η τάση αναμένεται να έχει αρνητικές επιπτώσεις σε όλη την

¹² Costs, competitiveness and climate policy: distortions across Europe, The Oxford Institute for Energy Studies, 2014

¹³ Energy Economic Developments in Europe, EC, 2013

¹⁴ Eurostat

Ευρώπη. Οι μεν ενεργοβόρες οικονομίες θα δουν μία αύξηση του κόστους παραγωγής. Οι δε λιγότερο ενεργοβόρες θα κληθούν να εξαντλήσουν τα περιθώρια της ενεργειακής αποδοτικότητας που μπορεί να είναι ακόμα διαθέσιμα. Αλλιώς θα αντιμετωπίσουν σημαντικές προκλήσεις και επιπτώσεις. Ποιες είναι όμως αυτές οι επιπτώσεις;

Επιπτώσεις του Ενεργειακού Κόστους στη Βιομηχανία

Επιπτώσεις στην Ευρωπαϊκή βιομηχανία

Η αύξηση του ενεργειακού κόστους έχει συνδεθεί με τη **μείωση του μεριδίου της Ευρωπαϊκής βιομηχανίας στην παγκόσμια βιομηχανική παραγωγή τα τελευταία χρόνια**. Βέβαια, πέρα από το ενεργειακό κόστος, υπάρχουν και άλλοι λόγοι που δικαιολογούν αυτή τη μείωση. Για παράδειγμα, ενώ ο πληθυσμός των αναπτυσσόμενων χωρών αυξάνεται και οι οικονομίες τους εκβιομηχανίζονται, ο πληθυσμός της Ευρώπης είναι σταθερός και η οικονομία της βασίζεται πλέον κυρίως στην προσφορά υπηρεσιών. Έτσι οι νέες επενδύσεις κατευθύνονται στις χώρες τις Ασίας και της Νότιας Αμερικής που βρίσκουν υψηλότερη ζήτηση και χαμηλότερο κόστος παραγωγής.

Παρόλα αυτά, όπως συμβαίνει και με τις οικονομίες των κρατών, υπάρχουν όλο και περισσότερες ενδείξεις ότι το ενεργειακό κόστος είναι βασικός παράγοντας που καθορίζει την ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας μιας χώρας. Για παράδειγμα το φθινό πετρέλαιο είναι ο κύριος παράγοντας που ωθεί την ανάπτυξη της βιομηχανίας πετροχημικών της Μέσης Ανατολής, όπως και η φθινή υδροηλεκτρική ενέργεια ωθεί τη βιομηχανία αλουμινίου του Καναδά και της Νορβηγίας.

Με άλλα λόγια, **το επίπεδο του ενεργειακού κόστους καθορίζει τους τομείς στους οποίους εστιάζουν οι βιομηχανίες των χωρών.** Έτσι υπάρχουν ήδη ενδείξεις ότι οι ΗΠΑ, βασισμένες στο φθινό σχιστολιθικό αέριο, αναπτύσσουν τις ενεργοβόρες βιομηχανίες τους τη στιγμή που η Ευρώπη απομακρύνεται από αυτές¹⁵. Μάλιστα αυτό το ανταγωνιστικό έλλειμμα της Ευρώπης αναμένεται να κοστίσει στις ενεργοβόρες βιομηχανίες της μέχρι και 10% του μεριδίου αγοράς τους μέχρι το 2035, μερίδιο που θα μοιραστούν ΗΠΑ, Κίνα, Μέση Ανατολή και Ινδία¹⁶.

Άλλωστε, αν υπολογίσει κανείς το μερίδιο του ενεργειακού κόστους στο συνολικό κόστος παραγωγής θα διαπιστώσει ότι, αν και παρουσιάζει διακυμάνσεις ανάλογα με τη διαδικασία, το ενεργειακό κόστος είναι κατά μέσο όρο παγκοσμίως 7% του συνολικού κόστους παραγωγής. Μάλιστα το ποσοστό αυτό φτάνει το 40% σε ορισμένες ενεργοβόρες βιομηχανίες (π.χ. παραγωγή τσιμέντου) ενώ ξεπερνά το 70% σε άλλες (π.χ. παραγωγή βιομηχανικών αερίων,

¹⁵ Bruegel, Manufacturing Europe's Future

¹⁶ IEA, WEO 2013

πετροχημική βιομηχανία)¹⁷ ¹⁸. Επομένως, κάθε 1% διαφορά ανάμεσα στο μέσο κόστος ενέργειας της Ευρώπης και στο μέσο κόστος παγκοσμίως δημιουργεί 0.07% διαφορά στο τελικό κόστος παραγωγής. **Ή πιο απλά, μια διαφορά 15% στο ενεργειακό κόστος δημιουργεί κατά μέσο όρο 1% διαφορά στο μέσο κόστος παραγωγής ή, στην περίπτωση των ενεργοβόρων βιομηχανιών, έως και 10% διαφορά στο κόστος παραγωγής.**

Τα παραπάνω επιβεβαιώνει και πρόσφατη ανάλυση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με την οποία οι τομείς των πετροχημικών, χημικών, μη μεταλλικών ορυκτών, μετάλλων ελαστικών και πλαστικών είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι στις αυξήσεις του ενεργειακού κόστους¹⁹.

Επιπτώσεις στην Ελληνική βιομηχανία

Τα παραπάνω έχουν ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα, όπου μαζί με τον τουρισμό, την ενέργεια, την αγροτική παραγωγή και το λιανικό εμπόριο, η βιομηχανία αποτελεί κινητήριο μοχλό της οικονομίας στην προσπάθεια της χώρας να ανακάμψει από την κρίση. Άλλωστε, παρόλο που τα τελευταία 20 χρόνια η βιομηχανική παραγωγή της Ελλάδας μειώθηκε σημαντικά (από 13% σε 8% σε μονάδες ΑΕΠ), η βιομηχανία παραμένει ο δεύτερος μεγαλύτερος παράγοντας συνεισφοράς στο ΑΕΠ της Ελλάδας και ο τρίτος μεγαλύτερος εργοδότης της χώρας, ενώ είναι και η κύρια πηγή φορολογικών εσόδων και εργοδοτικών εισφορών²⁰.

Παρόλα αυτά η Ελληνική βιομηχανία και ιδιαίτερα οι ενεργοβόροι κλάδοι της, όπως η χαρτοβιομηχανία, η τσιμεντοβιομηχανία, η υαλουργία, τα κεραμικά, η βιομηχανία επεξεργασίας μετάλλου αντιμετωπίζουν έντονο πρόβλημα βιωσιμότητας²¹ που οφείλεται εν μέρει στο κόστος ενέργειας, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Ένωσης Βιομηχανικών Καταναλωτών Ενέργειας (ΕΒΙΚΕΝ)²² και ιδιαίτερα σε παράγοντες που επηρεάζουν το τελικό κόστος της ηλεκτρικής ενέργειας (κυρίαρχη θέση της ΔΕΗ, επιβαρύνσεις λόγω υπηρεσιών κοινής ωφέλειας, ανανεώσιμων πηγών και ειδικού φόρου κατανάλωσης), σύμφωνα με την ΕΒΙΚΕΝ²³. Αντίστοιχα προβλήματα αντιμετωπίζουν και οι βιομηχανίες που καταναλώνουν φυσικό αέριο, όπως για παράδειγμα οι κλάδοι διύλισης, χαλυβουργίας, λιπασμάτων.

Στην πράξη όμως, η Ελληνική βιομηχανία αντιμετωπίζει σημαντικό πρόβλημα επιβίωσης και όχι απλά ανταγωνιστικότητας. **Πρώτιστος στόχος είναι η επιβίωση της βιομηχανίας**, διότι αποτελεί ειδικό κλάδο της οικονομίας, που αν κλείσει απαιτούνται πολλά χρόνια για την

¹⁷ IEA 2011

¹⁸ American Chemistry Council, 2012 Guide to the Business of Chemistry

¹⁹ EC, Energy Economic Developments in Europe, 2014

²⁰ Greece 10 Years Ahead, McKinsey 2012

²¹ ΚΕΠΕ, Ελληνική Οικονομία, Μάιος 2014

²² A. (ΕΒΙΚΕΝ), 2014.

ενέργειας – Προϋπόθεση για την

της ”, Greek Energy 2014

²³ A. (ΕΒΙΚΕΝ), 2014. “Μπορεί να υπάρξει ανάπτυξη με υψηλό κόστος ενέργειας”, 3ο

Στρατηγικό Συνέδριο Investing in Energy 2014, 13 Ιανουαρίου 2014, Αθήνα

αναβίωση του. Η διεξοδική μελέτη για τη δυνατότητα Ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής βιομηχανίας παρατίθεται στο Κεφάλαιο 2.

Ο ρόλος των Ενεργειακών Πολιτικών

Από την έως τώρα ανάλυση προκύπτει ότι η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας συνδέεται έμμεσα και άμεσα με το ενεργειακό κόστος. Το κόστος αυτό είναι υψηλό στην Ευρώπη και στην Ελλάδα με σαφείς αρνητικές συνέπειες στην ανταγωνιστικότητα της Ευρωπαϊκής βιομηχανίας και στην βιωσιμότητα της Ελληνικής. Ανάμεσα στα αίτια που προβάλλονται τόσο από ενώσεις βιομηχανικών καταναλωτών όσο και από αναλύσεις άλλων φορέων, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το υψηλό κόστος οφείλεται εν μέρει σε προηγούμενες ενεργειακές πολιτικές (π.χ. μετακύλιση του κόστους προγραμμάτων επιδότησης ανανεώσιμων πηγών στους τελικούς καταναλωτές, ενεργειακή φορολόγηση κλπ.). Ποιοι είναι όμως οι άξονες της Ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής σήμερα και πώς μπορούν να επηρεάσουν το ενεργειακό κόστος;

Ενεργειακή πολιτική στην Ευρώπη

Κύριος στόχος της Ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής είναι 1) να μειώσει τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, 2) να εξασφαλίσει ενεργειακή επάρκεια και σταθερότητα 3) να εξασφαλίσει φθηνή ενέργεια για τους Ευρωπαίους καταναλωτές. Μέχρι το 2008 ο κύριος στόχος ήταν η μείωση των εκπομπών και η συμβολή στην καταπολέμηση του φαινομένου του θερμοκηπίου. Γι' αυτό και **η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε ιδιαίτερα φιλόδοξους στόχους για τη μείωση των εκπομπών και τη διείσδυση ανανεώσιμων πηγών (π.χ. αιολική ενέργεια, φωτοβολταϊκά).**

Όμως μετά την οικονομική κατάρρευση του 2008, την κρίση χρέους που ακολούθησε και την αργή ανάκαμψη των Ευρωπαϊκών οικονομιών οι **τρεις κύριοι στόχοι, που μέχρι τώρα επιδιώκονταν παράλληλα, άρχισαν να αποκλίνουν και εν τέλει να συγκρούονται.** Οι πολιτικές μείωσης των εκπομπών αύξησαν το κόστος ενέργειας και η αυξημένη διείσδυση ανανεώσιμων πηγών εισήγαγε νέες τεχνικές παραμέτρους και αστάθεια στο ενεργειακό σύστημα της Ευρώπης.

Για παράδειγμα, η επιλογή της Γερμανίας να στραφεί σε αιολική ενέργεια και φωτοβολταϊκά και να μειώσει τη συμμετοχή ορυκτών καυσίμων και πυρηνικής ενέργειας στο ενεργειακό της μείγμα, άφησε τους Γερμανούς καταναλωτές με μία από τις υψηλότερες τιμές ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη και με το συνολικό κόστος του προγράμματος επιδότησης των

ανανεώσιμων πηγών να αγγίζει τα \$27δισ μόνο το 2012²⁴. Επιπλέον, η Γερμανική νομοθεσία προβλέπει την προτεραιότητα ένταξης στο σύστημα της ηλεκτρικής ενέργειας που προέρχεται από αιολικά πάρκα και φωτοβολταϊκούς σταθμούς, αναγκάζοντας έτσι τους θερμικούς σταθμούς να υπολειπθούν. Παράλληλα έθεσε υπαρκτά τεχνικά θέματα όσον αφορά την επίδραση των ΑΠΕ στην ευστάθεια του συστήματος.

Σήμερα η Ευρώπη αναθεωρεί εν μέρει την ενεργειακή στρατηγική της 1) διατηρώντας υψηλούς στόχους για τη μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου, 2) εστιάζοντας στην ενεργειακή αποδοτικότητα 3) επανεξετάζοντας τις πολιτικές επιδότησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, 4) αναμορφώνοντας το σύστημα αγοραπωλησίας δικαιωμάτων εκπομπών (EU ETS) και θέτοντας ως προτεραιότητα την μείωση του ενεργειακού κόστους και την ενεργειακή ασφάλεια. Με άλλα λόγια, επιδιώκει να προσαρμοστεί στα σύγχρονα δεδομένα, να λάβει υπόψη την εμπειρία του παρελθόντος και να περιορίσει το κόστος των ενεργειακών πολιτικών της. Η σταδιακή αλλαγή και προσαρμογή κάθε πολιτικής μειώνει στα όρια του εφικτού τη ζημιά σε θέσεις εργασίας και παραγωγή των επενδύσεων.

Ενεργειακή πολιτική στην Ελλάδα

Η Ελλάδα συνδιαμορφώνει την Ευρωπαϊκή ενεργειακή πολιτική και στα πλαίσια της πρόσφατης Ελληνικής Προεδρίας πρότεινε²⁵:

- 40% μείωση των αερίων του θερμοκηπίου το 2030 σε σχέση με τα επίπεδα του 1990,
- 30% τουλάχιστον της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας να προέρχεται από ΑΠΕ (ενώ η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και η συμφωνία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ήταν 27%),
- 30% μείωση στη χρήση πρωτογενούς ενέργειας σε σύγκριση με τα προβλεπόμενα επίπεδα μέσω της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης
- 100% των καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας με έξυπνους μετρητές,
- και 100% των καταναλωτών ηλεκτρικής ενέργειας να είναι διασυνδεδεμένοι με το Ηπειρωτικό Ευρωπαϊκό ηλεκτρικό σύστημα (δηλαδή διασύνδεση των νησιών)

Παράλληλα η Ελληνική ενεργειακή πολιτική εστιάζει σε θέματα και τομείς κρίσιμα για την ενεργειακή ασφάλεια στην χώρα. **Αυτήν την περίοδο έμφαση δίνεται σε θέματα όπως**

, η ηλεκτρική

διασύνδεση των νησιών και η εγκατάσταση έξυπνων δικτύων και μετρητών.

²⁴ US EIA

²⁵ ΚΕΠΕ, Ειδικό Τεύχος Ενέργεια, Ιούλιος - Αύγουστος 2014

Ευρωπαϊκές δεσμεύσεις που επηρεάζουν την Ελληνική ενεργειακή πολιτική

Οι βασικοί πυλώνες της Ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής συνοψίζονται στο πιο πρόσφατο Πλαίσιο πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια²⁶ αλλά κυρίως στην πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, σύμφωνα με το οποίο αποφασίστηκαν οι ακόλουθοι στόχοι για το 2030²⁷:

Δεσμευτικός στόχος σε επίπεδο Ε.Ε. για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 40%

Κεντρικό αντικείμενο του πλαισίου είναι ο στόχος της ΕΕ να μειώσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά 40% σε σχέση με το 1990, μέχρι το 2030. Ο στόχος αυτός θα βοηθήσει την ΕΕ να πετύχει τον απώτερο στόχο της μείωσης των εκπομπών κατά 80% μέχρι το 2050. Επιπλέον θα αποτελέσει τη βάση από πλευράς ΕΕ για τη διαπραγμάτευση μιας νέας διεθνούς συμφωνίας για την κλιματική αλλαγή. Για να πετύχει το στόχο του 40%, οι τομείς που καλύπτονται από το σύστημα αγοραπωλησίας εκπομπών (EU ETS) θα πρέπει να μειώσουν τις εκπομπές τους κατά 43% σε σχέση με το 2005. Εκπομπές εκτός των τομέων που καλύπτονται από το EU ETS θα πρέπει να μειωθούν κατά 30%, προσπάθεια που θα καταβάλλουν όλα τα κράτη μέλη κατ' αντιστοιχία με το μέγεθος τους, σε μια δίκαιη και αλληλέγγυα κατανομή.

Δεσμευτικός στόχος σε επίπεδο Ε.Ε. για αύξηση του μεριδίου των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας τουλάχιστον στο 27% της κατανάλωσης

Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας θα παίξουν σημαντικό ρόλο στη μετάβαση σε ένα ανταγωνιστικό, ασφαλές και βιώσιμο ενεργειακό σύστημα. Η Επιτροπή πρότεινε και τελικά υιοθετήθηκε η αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών κατά τουλάχιστον 27% μέχρι το 2030. Θα επιτευχθεί χάρη στις συμβολές των κρατών μελών, με γνώμονα την ανάγκη να επιτευχθεί συλλογικά ο στόχος της ΕΕ, χωρίς να εμποδίζονται τα κράτη μέλη να θέτουν και να στηρίζουν δικούς τους, πιο φιλόδοξους εθνικούς στόχους, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις, καθώς και λαμβάνοντας υπ' όψιν τον βαθμό ενσωμάτωσής τους στην εσωτερική αγορά ενέργειας.

Ενδεικτικός στόχος για βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατά 27%

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μετά από αναθεώρηση της Οδηγίας για την Ενεργειακή Αποδοτικότητα, πρότεινε και τελικά υιοθετήθηκε 0 ως ενδεικτικός όμως- στόχος 27% για το 2030 σε σχέση με τις προβολές για τη μμελλοντική κατανάλωση ενέργειας και με βάση τα ισχύοντα κριτήρια. Θα υλοποιηθεί δε με τρόπο οικονομικά αποδοτικό και με πλήρη σεβασμό της αποτελεσματικότητας

²⁶ 2030 Framework for climate and energy policies, EC, 2013

²⁷ Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Οκτώβριος 2014, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/el/ec/145427.pdf

του συστήματος εμπορίας εκπομπών κατά τη συμβολή του στους συνολικούς στόχους για το κλίμα. Επανεξέτασή του θα διενεργηθεί το 2020, έχοντας κατά νουν επίπεδο ΕΕ 30%. Οι προσπάθειες για την επίτευξη του στόχου αυτού θα βασιστούν σε βήματα που έχουν ήδη γίνει στον τομέα της αποδοτικότητας: τα νέα κτίρια χρησιμοποιούν την μισή ενέργεια από αυτή που χρησιμοποιούσαν και η βιομηχανία είναι κατά 19% λιγότερο ενεργοβόρα συγκριτικά με το 2001.

Αναμόρφωση του συστήματος αγοραπωλησίας εκπομπών

Αποφασίστηκε ένα αναμορφωμένο σύστημα εμπορίας εκπομπών (ETS) που θα λειτουργεί ορθά, με ένα μέσο για τη σταθεροποίηση της αγοράς σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής, θα αποτελεί το βασικό Ευρωπαϊκό μέσο επίτευξης αυτού του στόχου· ο ετήσιος συντελεστής για τη μείωση του ανώτατου επιτρεπόμενου ορίου εκπομπών θα αυξηθεί από 1,74% σε 2,2% από το 2021 και μετά. Για να κάνει το EU ETS πιο αποτελεσματικό υιοθετήθηκε η δημιουργία ενός νέου αποθεματικού δικαιωμάτων εκπομπών 2% του ETS της ΕΕ για την αντιμετώπιση ιδιαίτερα υψηλών πρόσθετων επενδυτικών αναγκών σε κράτη μέλη χαμηλού εισοδήματος (κατά κεφαλήν ΑΕΠ κάτω του 60% του μέσου όρου της ΕΕ). Χάριν της αλληλεγγύης, της οικονομικής ανάπτυξης και των διασυνδέσεων, το 10% των δικαιωμάτων του ETS της ΕΕ που θα δημοπρατούν τα κράτη μέλη θα κατανέμεται μεταξύ των χωρών εκείνων των οποίων το κατά κεφαλή ΑΕγχΠ δεν υπερβαίνει το 90% του μέσου όρου της ΕΕ (το 2013).

Άμεσες επιπτώσεις των ενεργειακών πολιτικών στο ενεργειακό κόστος

Οι παραπάνω πολιτικές επιδιώκουν βασικούς στόχους (π.χ. μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου), μέσω επιμέρους πολιτικών (π.χ. διείσδυση ανανεώσιμων πηγών, αγοραπωλησία δικαιωμάτων εκπομπών). Οι επιμέρους πολιτικές θέτουν φιλόδοξους ποσοτικούς δεσμευτικούς στόχους και προθεσμίες (π.χ. αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών κατά 27% μέχρι το 2030) και προτείνουν μέτρα που αναμένεται να διευκολύνουν την επίτευξη αυτών των στόχων. Τα μέτρα αυτά είναι συνήθως οικονομικά κίνητρα ή αντί-κίνητρα που αναμένεται να ωθήσουν τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά να χρησιμοποιήσουν ή να αποφύγουν τεχνολογίες που εξυπηρετούν τους στόχους της πολιτικής. **Τελικά, το κόστος αυτών των κινήτρων προστίθεται στο κόστος παραγωγής των επιχειρήσεων ή στο ίδιο το κόστος ενέργειας και μετακυλύετε στον τελικό καταναλωτή.**

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η επίδραση των επιδοτήσεων των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο τελικό κόστος ηλεκτρικής ενέργειας στην Ευρώπη. Το κόστος αυτό έχει αυξηθεί σημαντικά κυρίως λόγω "πράσινων" φόρων και τελών, την ίδια στιγμή οι τιμές χονδρικής είναι ουσιαστικά αμετάβλητες. **Έτσι την περίοδο 2008 - 2012 η μέση τελική τιμή ηλεκτρικής**

ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση αυξήθηκε λόγω των επιδοτήσεων των ανανεώσιμων πηγών κατά 6% για τα νοικοκυριά και κατά 8% για τις βιομηχανίες²⁸.

Έμμεσες επιπτώσεις στην οικονομίες και στην αξιοπιστία της αγοράς

Πέραν όμως από τις άμεσες επιπτώσεις στο τελικό κόστος ενέργειας οι πολιτικές μπορεί να έχουν και έμμεσες επιπτώσεις στην οικονομία των κρατών και στην αξιοπιστία της αγοράς, κυρίως όταν **τα κίνητρα καθορίζονται από τα κράτη μέλη, ενώ οι πολιτικές και οι στόχοι τίθενται κεντρικά (από τις Βρυξέλλες)**. Έτσι οι κυβερνήσεις των κρατών, έχοντας πολλές φορές περιορισμένη εμπειρία και τεχνογνωσία, θέτουν κίνητρα υψηλότερα από αυτά που χρειάζονται ή από αυτά που είναι οικονομικά βιώσιμα. Αυτή είναι για παράδειγμα η κατάσταση της Ισπανίας και της Ελλάδας, που ημιμοδότησαν με υψηλές επιδοτήσεις τους επενδυτές ανανεώσιμων πηγών και δεσμεύτηκαν με πολυετή συμβόλαια που εν τέλει δε μπόρεσαν να τηρήσουν. Επιπλέον, η αδυναμία κάλυψης των διαρκώς αυξανόμενων υποχρεώσεων τους τις ανάγκασε να αθετήσουν συμβόλαια, κλονίζοντας έτσι την εμπιστοσύνη των επενδυτών και μειώνοντας τελικά την επιτυχία των ίδιων των προγραμμάτων.

Στην Ελλάδα, η πορεία αποτύπωσης του ελλείμματος του Ειδικού Λογαριασμού ΑΠΕ& ΣΗΘΥΑ, από τον οποίο πληρώνονται οι παραγωγοί ΑΠΕ&ΣΗΘΥΑ, αποτυπώνεται στα σχετικά μηνιαία δελτία στην ιστοσελίδα του ΛΑΓΗΕ²⁹.

Παρόμοιες επιπτώσεις έχει και η πολιτική για την αγοραπωλησία δικαιωμάτων εκπομπών, που αποτελεί κύριο πυλώνα της Ευρωπαϊκής πολιτικής για τη μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου. Διαρκείς αλλαγές στο επίπεδο των δωρεάν δικαιωμάτων (free allowances), διαρκείς αναθεωρήσεις της λίστας με τους τομείς που είναι ευάλωτοι στο ενεργειακό κόστος αλλά και αποφάσεις της ίδιας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που ουσιαστικά αποκαλύπτουν ότι ορισμένοι στόχοι είναι πρακτικά μη πραγματοποιήσιμοι και ρεαλιστικοί.

Τέτοια φαινόμενα, που προέρχονται από συνδυασμό αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και κακού εθνικού σχεδιασμού, δημιουργούν ένα **περιβάλλον αβεβαιότητας που δεν ευνοεί τη λήψη μακροπρόθεσμων επενδυτικών αποφάσεων³⁰.**

Αφού τέθηκε ολόκληρο το πλαίσιο της ανταγωνιστικότητας στην Ευρώπη, αναλύθηκε η σύνδεση ανταγωνιστικότητας και ενεργειακού κόστους, το κόστος ενέργειας, οι επιπτώσεις του στη βιομηχανία καθώς και ο ρόλος των Ευρωπαϊκών και εθνικών πολιτικών, η μελέτη προχωρά

²⁸ European Commission, COM (2014) 15 final

²⁹ <http://www.lagie.gr/systima-eggyimenon-timon/ape-sithya/miniaia-deltia-eidikoy-logarias moy-ape-sithya/>

³⁰ The Alliance of Energy Intensive Industries, Carbon leakage protection for EU industry is under threat, September 2013

Η επίδραση του ενεργειακού κόστους στην Ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα: Η περίπτωση της Ελληνικής βιομηχανίας

στο Κεφάλαιο 2 σε μια πιο λεπτομερή ανάλυση των θεμάτων αυτών ως προς την Ελληνική Βιομηχανία.

Κεφάλαιο 2: Η περίπτωση της Ελληνικής Βιομηχανίας

Ελλάδα: μια Οικονομία σε Μακρόχρονη Ύφεση

Μια πρόσφατη μελέτη³¹ σχετικά με την κατάρρευση της Ελληνικής οικονομίας, καταλήγει στο ότι η δημοσιονομική προσαρμογή σε συνδυασμό με την υπερεκτίμηση του πολλαπλασιαστή, δηλαδή του παράγοντα που δείχνει πόσες φορές μεγεθύνεται σε όλη την οικονομία μία μεταβολή στις δημόσιες δαπάνες ή τους φόρους, καθώς της υπερεκτίμησης της δυνητικής αύξησης των εξαγωγών, αποτελούν τις βασικές αιτίες για τη απόκλιση – όσον αφορά την ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας - μεταξύ των προβλέψεων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της πραγματικότητας.

Ήδη όμως από το 1936, ο Κέυνς³² είχε προειδοποιήσει ότι η μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος λόγω ύφεσης και αβεβαιότητας, κάνει τα νοικοκυριά να δαπανούν περισσότερο ποσοστιαίο μέρος του εισοδήματος σε κατανάλωση, δηλαδή αυξάνεται η οριακή ροπή κατανάλωσης. Δυστυχώς, η πραγματικότητα έδειξε ότι σε περίοδο μεγάλης ύφεσης, αυξάνεται πολύ ο πολλαπλασιαστής και αυτό επιτείνει περαιτέρω την ύφεση. Οι περικοπές φέρνουν πολύ μεγαλύτερη ύφεση, από ό,τι ανάπτυξη θα έφερνε μια ισόποση δημοσιονομική επέκταση. Η συρρίκνωση της Ελληνικής οικονομίας κατά 25% περίπου³³, σε σταθερές τιμές, την περίοδο 2008-2013 αποδεικνύει το ουσιαστικό αποτέλεσμα της εφαρμοστέας πολιτικής.

Το τελικό αποτέλεσμα είναι η σχεδόν πλήρης κατάρρευση κλάδων της Ελληνικής οικονομίας, όπως οι κατασκευές, το οποίο πρακτικά σημαίνει τη μη ύπαρξη εσωτερικής ζήτησης για τη διάθεση της παραγωγής μιας σειράς προϊόντων για τις εγχώριες βιομηχανίες και επιχειρήσεις. Η στροφή στο εξωτερικό και η αποκλειστική σχεδόν εξάρτηση από την εξαγωγική τους δραστηριότητα αποτελούν τη μοναδική λύση βιωσιμότητας για το σύνολο σχεδόν της Ελληνικής βιομηχανίας. Η διείσδυση σε νέες αγορές ή η σημαντική αύξηση του μεριδίου στις ήδη δραστηριοποιούμενες αγορές, αποτελεί μια μεσοπρόθεσμη διαδικασία που απαιτεί σταδιακή δόμηση εμπιστοσύνης με ξένους προμηθευτές και καταναλωτές αλλά κυρίως στην παροχή ανταγωνιστικών λύσεων τόσο ως προς τις τιμές όσο και προς την καινοτομία, σε σχέση με τις υπόλοιπες δραστηριοποιούμενες επιχειρήσεις. Η παροχή ανταγωνιστικών λύσεων, η οποία θα

³¹ Cinzia Alcidi and Daniel Gros, 2012, “Why is the Greek economy collapsing? A simple tale of high multipliers and low exports”, CEPS Commentary, CEPS, Brussels.

³² Keynes, 1936, “Η Γενική Θεωρία της Απασχόλησης, του Τόκου και του Χρήματος”.

³³ Πηγές: Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία και Eurostat

οδηγούσε σε σημαντική αύξηση των εξαγωγών, υποτίθεται θα προέκυπτε από την εσωτερική υποτίμηση της Ελληνικής οικονομίας. Αντίθετα όμως, η εσωτερική υποτίμηση, μέσω κυρίως της σημαντικής μείωσης του μισθολογικού κόστους και των ευέλικτων μορφών εργασίας, συνδυάστηκε με αύξηση του ενεργειακού κόστους και της φορολόγησης των επιχειρήσεων, καθώς επίσης και με δύσκολη πρόσβαση σε φθηνό δανεισμό.

Δανεισμός: Στενότητα Πόρων και Υψηλό Κόστος

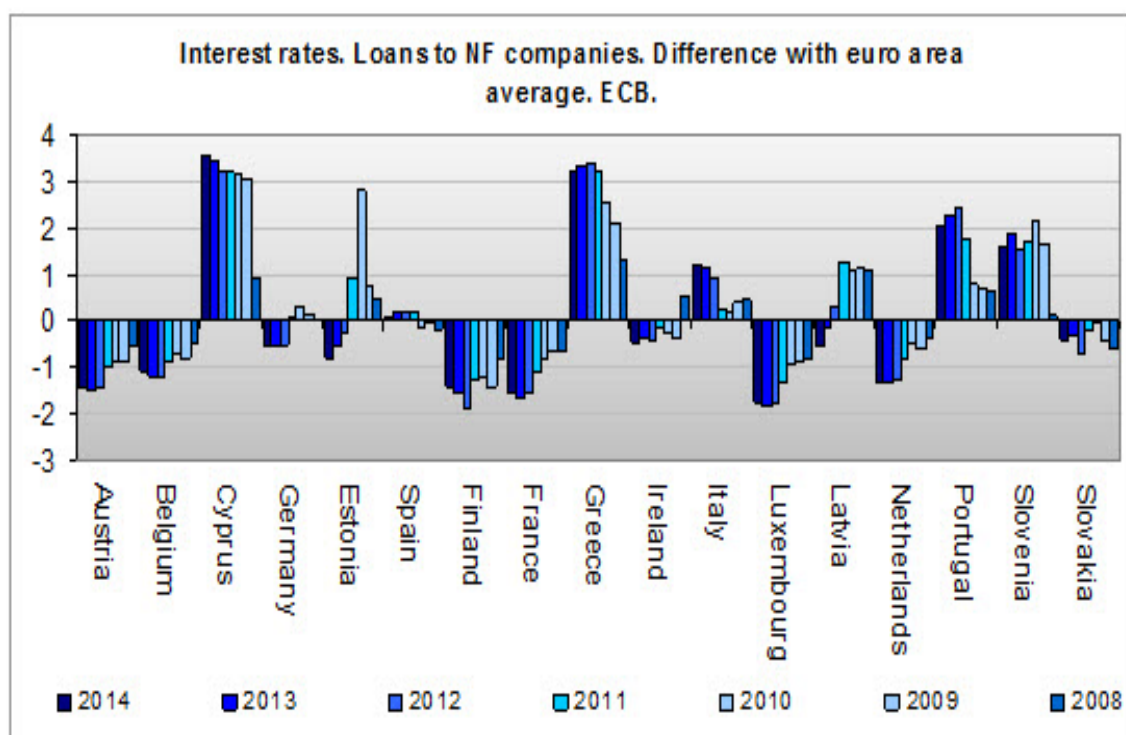
Μια πρόσφατη μελέτη³⁴ αποτυπώνει το δυσμενές περιβάλλον όσον αφορά την ενεργειακή φορολόγηση και τον τραπεζικό δανεισμό στην Ελλάδα σε σχέση με άλλα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το Γράφημα 1 αποτυπώνει την απόκλιση των επιτοκίων των δανείων προς τις μεταξύ των κρατών της ζώνης του Ευρώ, με βάση επεξεργασία δεδομένων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στην εν λόγω μελέτη. Το κύριο χρηματοδοτικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι Ελληνικές επιχειρήσεις είναι η στενότητα διαθέσιμων πόρων που χαρακτηρίζει το Ελληνικό Τραπεζικό Σύστημα, παρόλο που τα πρόσφατα stress tests αποτύπωσαν τη σημαντική βελτίωση του. Όπως φαίνεται και στην Έκθεση του Διοικητή της Τράπεζα Ελλάδος για το 2013 (σελ.144), τα υπόλοιπα των δανείων προς τις επιχειρήσεις μειώνονται συστηματικά από το 2009. Τα επιτόκια δανεισμού των επιχειρήσεων άρχισαν να αυξάνονται τον Οκτώβριο του 2009. Η αύξηση τους κορυφώθηκε το Δεκέμβριο του 2011. Το μεσοσταθμικό επιτόκιο προς τις επιχειρήσεις αυξήθηκε κατά περίπου 2,75 εκατοστιαίες μονάδες. Αυξήθηκε κατά 3,75 εκατοστιαίες μονάδες για τα δάνεια άνω του 1 εκατ. ευρώ, (κυρίως μεγάλες επιχειρήσεις) ενώ για χαμηλότερα δάνεια κυρίως για επιχειρήσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους αυξήθηκε μόνο κατά 2,75 εκατοστιαίες μονάδες.

Υπερβολική Φορολόγηση

Τα τελευταία χρόνια η Ελληνική πολιτεία καταβάλλει μια προσπάθεια για μείωση της φορολόγησης των επιχειρήσεων, όμως αυτή παρουσιάζει αυξομειώσεις λόγω έκτακτης φορολόγησης στα πλαίσια της δημοσιονομικής προσαρμογής. Η φορολογική επιβάρυνση των επιχειρήσεων αυξήθηκε με τη μείωση των ετήσιων συντελεστών απόσβεσης παγίων στοιχείων. Οι αποσβέσεις ισοδυναμούν με δαπάνες από φορολογική άποψη. Το ποσό που αποσβένεται μειώνει τα κέρδη που θα φορολογηθούν. Με τη μείωση των συντελεστών απόσβεσης αυξάνεται το ποσό των κερδών που θα φορολογηθούν. Αυτή η αλλαγή επιβαρύνει ιδιαίτερα τις επιχειρήσεις με εκτεταμένα αναπόσβεστα πάγια στοιχεία, και εκείνες που συνεχίζουν να επενδύουν σε ακριβό μηχανολογικό εξοπλισμό όπως οι βιομηχανίες. Είναι ένα προφανές αντικίνητρο για νέες επενδύσεις.

³⁴ T. Pelagidis, 2014, "Why Internal Devaluation is Not Leading to Export-Led Growth in Greece" Brookings, <http://www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2014/09/12-internal-devaluation-export-growth-greece-pelagidis>

Επιπλέον, τον Αύγουστο του 2013 αποφασίστηκε πως οι επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα ως την 31.12.2013 να κάνουν ένα από τα δυο: είτε να κεφαλαιοποιήσουν τα αφορολόγητα αποθεματικά τους (που σχηματίστηκαν κατ' εφαρμογή του ν. 2238/1994, όχι όσων σχηματίστηκαν βάσει ειδικών αναπτυξιακών ή άλλων νόμων), ή να τα διανείμουν στους μετόχους τους φορολογούμενα και στις δυο περιπτώσεις αυτοτελώς με μειωμένο συντελεστή 15%. Τα αποθεματικά που θα υπάρχουν ακόμη την 1.1.2014 οφείλουν να μηδενιστούν ως το τέλος του 2014 με δυνατότητα να συμψηφιστούν με παλιότερες ζημιές και όσα τυχόν περισσέψουν είτε να τα κεφαλαιοποιήσουν ή να τα διανείμουν, φορολογούμενα αυτοτελώς στις δυο αυτές περιπτώσεις με 19%. Πρόκειται για μια έκτακτη φορολογική υποχρέωση, η οποία μάλιστα εξοφλείται σε δυο μήνες από την ημέρα που θα αποφασιστεί η μείωση των αποθεματικών. Σε καιρούς που οι επιχειρήσεις έχουν χαμηλότερα κέρδη ή και ζημιές και χαμηλή ρευστότητα αναγκάζονται να πληρώσουν έναν ακόμη –απρόβλεπτο- φόρο.

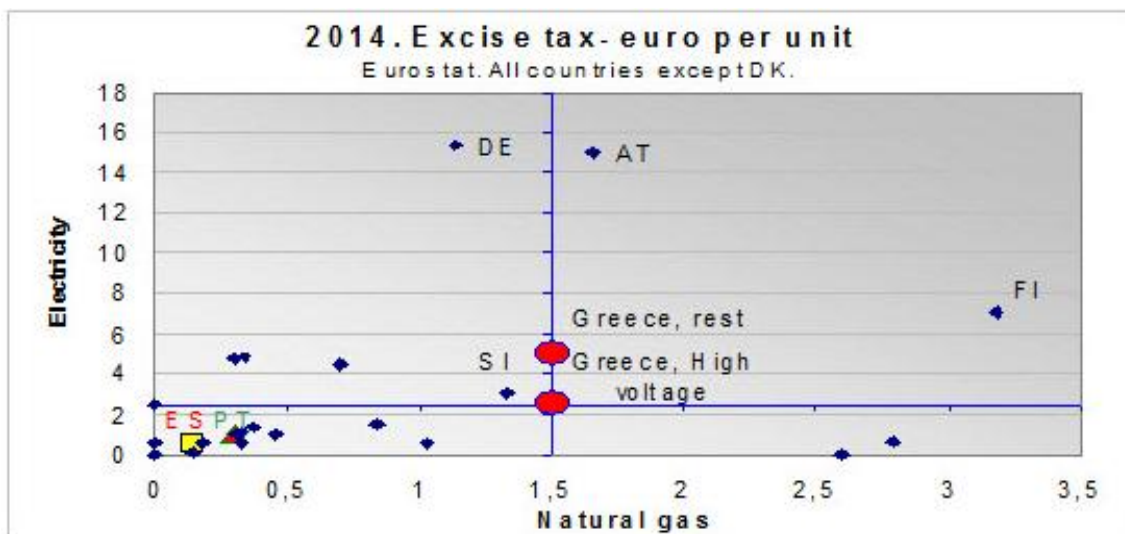

Γράφημα 1: Διαφορά επιτοκίων δανείων στα κράτη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Ζώνης (Euro area) την περίοδο 2008-2014 (πηγή: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Σεπτέμβριος 2014 και T. Pelagidis, 2014).

Ενεργειακή Φορολόγηση

Η φορολόγηση των επιχειρήσεων στην Ελλάδα αυξήθηκε σημαντικά, τόσο όσον αφορά την άμεση όσο και την έμμεση φορολόγηση, όπως στα ενεργειακά προϊόντα. Πιο συγκεκριμένα, το Γράφημα 2 αποτυπώνει τον Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης σε ευρώ/μονάδα κατανάλωσης για τον ηλεκτρισμό και το φυσικό αέριο στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

με βάση επεξεργασία δεδομένων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³⁵ σε πρόσφατη μελέτη³⁶. Το Γράφημα είναι αποκαλυπτικό, και αποδεικνύει ότι η ενεργειακή φορολόγηση είναι ιδιαίτερα υψηλή στην Ελλάδα σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, όμως αύξηση ενεργειακής φορολόγησης υπήρξε τα τελευταία χρόνια για όλη την Ευρωπαϊκή βιομηχανία.

Γράφημα 2: Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης στο φυσικό αέριο και στον ηλεκτρισμό στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2014 (πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Γενική Διεύθυνση Φορολογίας & Τελωνιακής Ένωσης, Ιούλιος 2014 και T. Pelagidis, 2014).

Κοινό ζητούμενο είναι η ανάκτηση της χαμένης διεθνούς ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής βιομηχανίας, που προήλθε από επιβαρύνσεις του κόστους παραγωγής οφειλόμενες σε νόμους και πρακτικές της Ε.Ε. οι οποίες δεν υπάρχουν σε αντίστοιχες βιομηχανίες εκτός Ε.Ε., όπως οι χρεώσεις που επιβλήθηκαν λόγω της πολιτικής για το κλίμα. Τα μέτρα προστασίας πρέπει να σχεδιάζονται και να εφαρμόζονται υποχρεωτικά ομοιόμορφα έτσι ώστε να μη δημιουργούν συνθήκες αθέμιτου ανταγωνισμού εντός Ε.Ε. σε βάρος των φτωχότερων κρατών μελών ή των κρατών που βρίσκονται σε παρατεταμένη ύφεση, διευρύνοντας το χάσμα ανάμεσα στις οικονομίες του Βορρά και του Ευρωπαϊκού Νότου. Ενδεικτικό του ύψους της ενεργειακής φορολόγησης στην Ελλάδα είναι το γεγονός, ότι ο Ε.Φ.Κ. στο Φυσικό Αέριο είναι 10πλάσιος από το ελάχιστο που προβλέπουν οι κανόνες της Ε.Ε. (Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης - Ν. 3336/05

³⁵ European Commission, Directorate-General Taxation and Customs Union, July 2014, "Excise duty tables: Part II – Energy products and Electricity" http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/excise_duties/energy_products/rates/excise_duties-part_ii_energy_products_en.pdf

³⁶ T. Pelagidis, 2014, "Why Internal Devaluation is Not Leading to Export-Led Growth in Greece" Brookings, <http://www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2014/09/12-internal-devaluation-export-growth-greece-pelagidis>

επιβλήθηκε από 2.5.2010), ενώ ο Ε.Φ.Κ. στον ηλεκτρισμό είναι επίσης 10πλάσιος από το ελάχιστο που προβλέπουν οι κανόνες της Ε.Ε. για τη βιομηχανία και 5πλάσιος από το ελάχιστο που προβλέπεται για τους υπόλοιπους καταναλωτές (π.χ. οικιακούς).

Ενεργειακό Κόστος στο Φυσικό Αέριο

Όσον αφορά το ενεργειακό κόστος, και όχι μόνο την ενεργειακή φορολογία, αναλυτικά δεδομένα έχουν δημοσιευτεί στην εκτενή μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³⁷. Όσον αφορά το φυσικό αέριο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν συγκέντρωσε στοιχεία για όλα τα κράτη μέλη σε σχέση με τη αύξηση του κόστους την περίοδο 2008-2012, αντίστοιχα όμως στοιχεία παρατίθενται στο Γράφημα 3, από σχετική μελέτη³⁸ της αγοράς ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2013. Όμως το Γράφημα 4 είναι περισσότερο αποκαλυπτικό και αποτυπώνει ότι η Ελλάδα μαζί με τα κράτη της Βαλτικής και την Τσεχία έχουν σημαντικά υψηλότερες χονδρεμπορικές τιμές σε σχέση με τα υπόλοιπα Ευρωπαϊκά κράτη-μέλη.

Σύμφωνα, με τη μελέτη αυτή, η τιμή φυσικού αερίου στην Ελλάδα σε σχέση με τη Γερμανία ήταν υψηλότερη κατά 25% περίπου στους πρώτους μήνες του 2013. Η διαφορά αυτή παραμένει σημαντική παρά τη μείωση κατά 15% της τιμής αερίου της ΔΕΠΑ με τη Gazprom τον Μάρτιο 2014³⁹. Προκειμένου να αμβλυνθούν οι διαφορές στις ετεροβαρείς τιμολογήσεις της Gazprom, απαιτείται είτε η δημιουργία μιας Ενεργειακής Ένωσης, στα πλαίσια της πρόσφατης πρότασης του Προέδρου της Πολωνίας κ Tusk⁴⁰, είτε έναρξη νέας διαπραγμάτευσης από κάθε εταιρία. Όμως η διαπραγματευτική θέση της ΔΕΠΑ είναι περιορισμένη, καθώς υφίσταται ο κίνδυνος ενεργοποίησης του όρου *take or pay*, λόγω περιορισμού της εσωτερικής ζήτησης φυσικού αερίου. Η μείωση όμως αυτή είναι αποτέλεσμα δομικών αλλαγών στην αγορά ηλεκτρισμού, ως προϊόν μνημονιακών υποχρεώσεων του Οικονομικού Προγράμματος Στήριξης της Ελληνικής οικονομίας⁴¹ για άρση στρεβλώσεων στην αγορά ηλεκτρισμού.

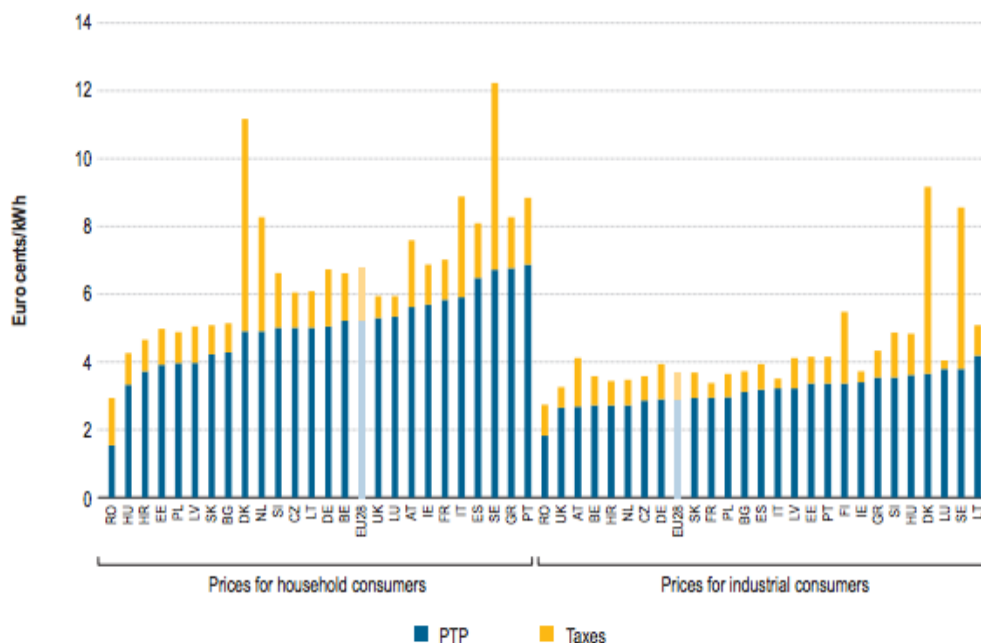
³⁷ European Commission, January 2014, "Energy prices and costs report"
http://ec.europa.eu/energy/doc/2030/20140122_swd_prices.pdf

³⁸ ACER/CEER, October 2014, "Annual report on the results of monitoring the internal electricity and gas markets in 2013",
http://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Publication/ACER_Market_Monitoring_Report_2014.pdf

³⁹ http://www.depa.gr/mobile/contentlist/article/YPEGRAFI_I_SYMFORNIA_DEPA_gazprom.html

⁴⁰ <http://www.euractiv.com/sections/energy/poland-calls-eu-energy-union-301303>

⁴¹ <http://www.minfin.gr/portal/el/resource/contentObject/contentTypes/genericContentResourceObject,fileResourceObject,arrayOfFileResourceTypeObject/topicNames/economicPolicyProgram/resourceRepresentationTemplate/contentObjectListAlternativeTemplate>

Source: Eurostat (10/7/2014) and ACER calculations

Note: Consumption bands: D2: 20 GJ-200GJ (households) and I5: 1,000,000 GJ-4,000,000 GJ (industry). Within each group, MSs are ranked according to PTP. Gas prices for Finnish households are not available. Due to the unavailability of data, prices for lower consumption band I4 (from 100,000 GJ to 1,000,000 GJ) are displayed for Denmark, Ireland, Lithuania, Luxembourg and Slovenia.

Γράφημα 3. Μετά Φόρων (Post-Tax Prices - POTP) και Προ Φόρων (Pre-Tax Prices - PTP) τιμές ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το 2013 (πηγή: ACER/CEER: Annual Report on the results of monitoring the internal electricity and natural gas markets in 2013, Οκτώβριος 2014))

Πιο συγκεκριμένα η ΠΑΕ ⁴² αποφάσισε δέσμη ρυθμιστικών μεταβατικών μέτρων για την αναδιοργάνωση της εγχώριας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, μέσω των Αποφάσεων 338/2013 και 339/2013:

1. Την κατάργηση, από την 1η Ιουλίου 2013, του περιθωρίου επί του μεταβλητού κόστους, δηλ. από 10% σε 0%, στο Μηχανισμό Ανάκτησης Μεταβλητού Κόστους (ΜΑΜΚ).
2. Την κατάργηση, από την 1η Ιανουαρίου 2014, του κανόνα του 30%, αναφορικά με τη δυνατότητα υποβολής προσφορών κάτω του κόστους από μονάδες ηλεκτροπαραγωγής, για το 30% της ισχύος τους.

⁴² Ανακοίνωση ΠΑΕ, Ιούλιος 2013, http://www.rae.gr/site/categories_new/about_rae/factsheets/2013/major/18072013.csp

3. Την πλήρη κατάργηση, από την 1η Ιουλίου 2014, του Μηχανισμού Ανάκτησης Μεταβλητού Κόστους (ΜΑΜΚ).
4. Την προσωρινή αναδιάρθρωση του Μεταβατικού Μηχανισμού Διασφάλισης Ισχύος, από την 1η Ιουλίου 2013 μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 2014, οπότε και ο Μηχανισμός αυτός, στη σημερινή του μορφή, θα καταργηθεί πλήρως. Η προσωρινή αυτή αναδιάρθρωση περιλαμβάνει τα εξής:
 - α) Την απένταξη από τον κατάλογο των μονάδων που λαμβάνουν πληρωμές ΑΔΙ, παλαιών μονάδων της ΔΕΗ, οι οποίες είναι πρακτικά εκτός λειτουργίας, συνολικής ισχύος 1249 MW.
 - β) Την έκδοση από τις μονάδες φυσικού αερίου, τόσο της ΔΕΗ όσο και των ιδιωτών παραγωγών, συνολικής ισχύος 3998 MW, δεύτερου ΑΔΙ για τη διαθέσιμη ισχύ τους.
 - γ) Την υποχρέωση των προμηθευτών να συμμετέχουν στο Μεταβατικό Μηχανισμό Διασφάλισης Ισχύος (ΑΔΙ) με ποσό ίσο με 56,000 €/MW και έτος (έναντι των 45,000 €/MW που ίσχυε προηγουμένως), βάσει της πραγματικής κατανάλωσης των πελατών τους, συνυπολογίζοντας στη μετρούμενη στα όρια του Συστήματος αιχμή τη διασπαρμένη παραγωγή ΑΠΕ του Δικτύου.

Τα μέτρα αυτά οδήγησαν σε σημαντική μείωση του σταθμισμένου κόστους παραγωγής, όπως αποτυπώνεται από σχετική δημοσίευση του Προέδρου της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας⁴³, η οποία ποσοτικοποιεί το συνολικό όφελος σε 110 εκατ. ευρώ για την περίοδο Αύγουστος 2013-Αύγουστος 2014. Ταυτόχρονα όμως, τα μέτρα περιόρισαν σημαντικά τη λειτουργία των μονάδων φυσικού αερίου στην χονδρεμπορική αγορά ηλεκτρισμού και ενέχουν τον κίνδυνο ενεργοποίησης ρήτρας take – or – pay από την Gazprom προς τη ΔΕΠΑ, το οποίο –εφόσον ενεργοποιηθεί– θα οδηγήσει σε ενεργοποίηση αντίστοιχης ρήτρας από τη ΔΕΠΑ προς τους βιομηχανικούς καταναλωτές και τις μονάδες ηλεκτροπαραγωγής⁴⁴. Κάτι τέτοιο προφανώς σημαίνει μια περαιτέρω επιβάρυνση της ενεργοβόρας βιομηχανίας, ως απόρροια ετεροκαθοριζόμενων παραμέτρων, όπως οι δομικές αλλαγές στην αγορά ηλεκτρισμού και η κατάρρευση της εσωτερικής ζήτησης στην Ελλάδα.

Λαμβάνοντας επίσης υπόψη την απουσία κόμβου φυσικού αερίου στην περιοχή (regional gas hub pricing), την καθυστέρηση από την πλευρά της Βουλγαρίας για την κατασκευή της Διασύνδεσης Ελλάδας-Βουλγαρίας (Interconnector Greece-Bulgaria – IGB), της διερεύνησης εκ

⁴³ Ν. Βασιλάκος, Πρόεδρος ΡΑΕ, “Τα οφέλη από τα μέτρα στην αγορά ηλεκτρισμού”, Σεπτέμβριος 2014, <http://www.capital.gr/Articles.asp?id=2134109>

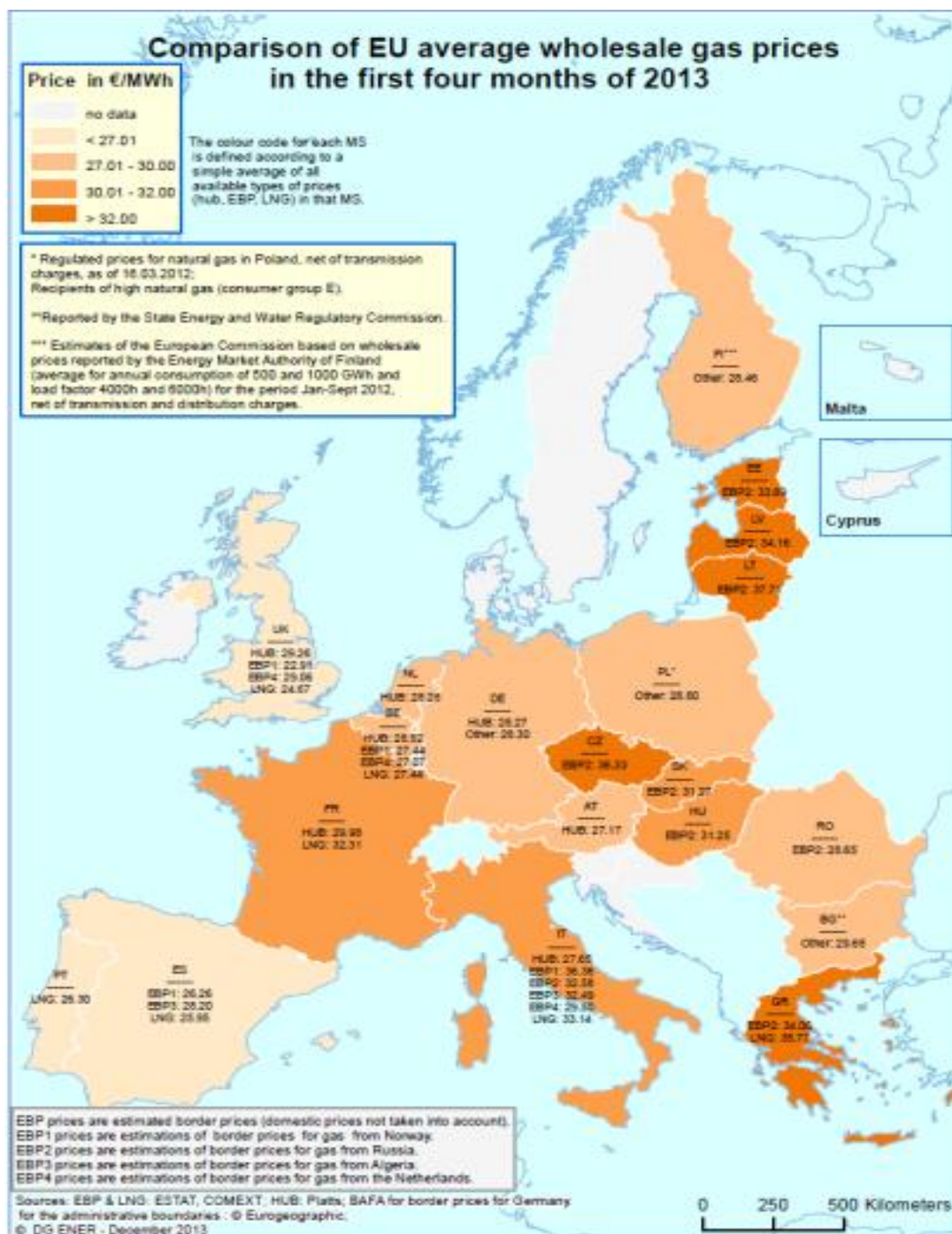
⁴⁴ <http://www.energypress.gr/news/rae/RAE:-Parembash-katalyths-gia-take-or-pay-kai-epileximothta-ths-biomhhanias>

μέρους της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού⁴⁵ σχετικά με την πρόσβαση τρίτων στους αγωγούς φυσικού αερίου που διέρχονται από τη Βουλγαρία αλλά και το ότι η έτερη διασύνδεση της Ελλάδας – η Τουρκία – δεν διέπεται από το Τρίτο Ενεργειακό Πακέτο, αντιλαμβάνεται κανείς ότι η διαπραγματευτική ικανότητα και η εφαρμογή πραγματικού ανταγωνισμού στην χονδρεμπορική αγορά φυσικού αερίου στην Ελλάδα είναι περιορισμένη. Συνεπώς, η δημόσια διαβούλευση για τροποποίηση και συμπλήρωση του Ν. 4001/2011 και του ισχύοντος πλαισίου της αγοράς ενέργειας, ιδίως όσον αφορά στην απελευθέρωση της λιανικής αγοράς φυσικού αερίου⁴⁶, που αναμένεται να οδηγήσει στην ψήφιση σχετικού νόμου τον Νοέμβριο 2014, δεν θα έχει σημαντικά αποτελέσματα αν δεν συνδυαστεί με πραγματική απελευθέρωση και στην χονδρεμπορική αγορά φυσικού αερίου.

Από την Ελληνική πολιτεία είναι σε εξέλιξη πρωτοβουλίες στην κατεύθυνση αυτή, όπως η επέκταση του Σταθμού Αεριοποίησης Φυσικού Αερίου στη Ρεθυθούσα, η υλοποίηση μελετών (περιβαλλοντικές μελέτες και μελέτες σκοπιμότητας - feasibility and environmental studies) για σημαντικά έργα υποδομών στον ενεργειακό τομέα, η ολοκλήρωση της πρώτης φάσης των εργασιών από το ΔΕΣΦΑ για την αντίστροφη ροή φυσικού αερίου προς τη Βουλγαρία τον Μάιο του 2014, ενώ ακολουθεί άμεσα η εγκατάσταση συστημάτων τηλεχειρισμού, μέτρησης και η αναβάθμιση των βοηθητικών συστημάτων στον σταθμό του Σιδηροκάστρου.

⁴⁵ Δελτίο Τύπου Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού, Ιούλιος 2013, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-656_en.htm

⁴⁶ Δημόσια Διαβούλευση για το σχέδιο νόμου με τίτλο «Τροποποίηση και συμπλήρωση των διατάξεων του Ν. 4001/2011 (Α' 179) και λοιπές διατάξεις», Οκτώβριος 2013, <http://www.opengov.gr/minenv/?p=6373>

Γράφημα 4: Χονδρεμπορικές τιμές φυσικού αερίου για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τους 4 πρώτους μήνες του έτους 2013 (πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μελέτη για τις ενεργειακές τιμές και κόστος, Ιανουάριος 2014)

Δεδομένου όμως της βαρύτητας των έργων για θέματα ενεργειακής ασφάλειας και δημιουργίας μιας πραγματικής ανταγωνιστικής αγοράς ενέργειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να προκρίνει (short-list) και να χρηματοδοτήσει σημαντικά Έργα Κοινού Ενδιαφέροντος (Project of Common Interest), τα οποία μέσω και της Ελλάδος θα μπορέσουν να διαφοροποιήσουν πηγές και οδεύσεις ενέργειας, σε απόλυτη συμφωνία με τα πρόσφατα

συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου⁴⁷ στις 23-24 Οκτωβρίου 2014, σχετικά με το πλαίσιο πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια για το 2030. Στο εν λόγω Συμβούλιο, συμφωνήθηκε - μεταξύ άλλων-:

“να υλοποιηθούν τα κρίσιμα έργα κοινού ενδιαφέροντος στον τομέα του φυσικού αερίου, όπως ο διάδρομος Βορρά-Νότου, ο νότιος διάδρομος μεταφοράς φυσικού αερίου και η προώθηση ενός νέου κόμβου αερίου στη Νότια Ευρώπη καθώς και τα βασικά έργα υποδομής που ενισχύουν την ενεργειακή ασφάλεια της Φινλανδίας και των χωρών της Βαλτικής, ώστε να εξασφαλιζέται διαφοροποίηση των παροχών ενέργειας και των οδών εφοδιασμού και να διασφαλιζέται η λειτουργία της αγοράς”

Η πρόσφατη ανακοίνωση⁴⁸ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να διαθέσει 647 εκατ. ευρώ για 28 μελέτες έργων (όπως εκτιμήσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων) και 6 σχέδια κατασκευής έργων, μέσω της προεπιλογής 34 έργων (16 στον τομέα του ηλεκτρισμού και 18 στον τομέα του φυσικού αερίου) από ένα σύνολο 248 έργων κοινού ενδιαφέροντος, είναι ένα πρώτο σημαντικό βήμα. Η ταχύτερη μετάβαση στη φάση υλοποίησης των έργων αυτών, όπως και κάποιων που θα επανεξεταστούν στην επόμενη πρόσκληση που προγραμματίζεται για το 2015, αποτελούν σημαντικά βήματα για ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας, ενοποίησης των ενεργειακών αγορών και δημιουργίας συνθηκών ανταγωνισμού που θα συμπίεσουν το ενεργειακό κόστος για όλους τους καταναλωτές. Η Ελλάδα αποτελώντας το πλέον ανεπτυγμένο κράτος και διαθέτοντας την πιο ώριμη ενεργειακή αγορά της περιοχής, μπορεί και πρέπει να αποτελέσει τον σημαντικό παράγοντα ενοποίησης των ενεργειακών αγορών της περιοχής μέσω της υλοποίησης κρίσιμων έργων υποδομών.

Τέτοια έργα στο φυσικό αέριου είναι:

1. Αγωγός μεταφοράς φυσικού αερίου TAP
2. Διασυνδετήριος αγωγός Ελλάδας – Βουλγαρίας (IGB)
3. Αγωγός Eastern Mediterranean μεταξύ Ελλάδος-Κύπρου-Ισραήλ
4. Σταθμός συμπίεσης φυσικού αερίου στους Κήπους του Εβρου
5. Σταθμός Ανάστροφης Ροής μεταξύ Σιδηροκάστρου και Kula
6. Πλωτός Σταθμός Aegean LNG import terminal στην Καβάλα

⁴⁷ Συμπεράσματα Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, Οκτώβριος 2014, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/el/ec/145375.pdf

⁴⁸ Δελτίο Τύπου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Οκτώβριος 2014, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-605_en.htm

7. Πλωτός Σταθμός αποθήκευσης και επαναεριοποίησης LNG στην Αλεξανδρούπολη
8. Εγκατάσταση αποθήκευσης στη Νότια Καβάλα
9. Αγωγός μεταφοράς φυσικού αερίου ITGI

Τέτοια έργα στον ηλεκτρισμό είναι:

10. Διασύνδεση Ισραήλ - Κύπρου - Ελλάδας μεταξύ Hadera και Αττικής
11. Διασύνδεση μεταξύ Maritsa East 1 (Βουλγαρία) και Νέα Σάντα
12. Υδροηλεκτρικό αντλησοταμίευσης στην Αμφιλοχία

Η υλοποίηση αυτών των έργων θα δημιουργήσει ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον στην περιοχή, και σε συνδυασμό με θεσμικές αλλαγές στην αγορά φυσικού αερίου θα επιτρέψει τη μείωση του ενεργειακού κόστους για τους τελικούς καταναλωτές μέσω μηχανισμών της αγοράς. Στην λιανική αγορά φυσικού αερίου απαιτούνται νομοθετικές αλλαγές (αναμένεται η ψήφιση του σχετικού νόμου εντός του Νοεμβρίου 2014), ενώ επίσης ο κύριος προμηθευτής φυσικού αερίου(ΔΕΠΑ Α.Ε.) υλοποιεί ανταγωνιστικές ηλεκτρονικές δημοπρασίες προμήθειας φυσικού αερίου για όλους τους πελάτες της. Προκύπτει συνεπώς ότι στην αγορά φυσικού αερίου η δυνητική άμεση συμπίεσης του ενεργειακού κόστους είναι αμιγώς θέμα:

- μείωσης της ενεργειακής φορολόγησης,
 - Λόγω της υψηλότερης φορολόγησης στην Ελλάδα σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη μέλη, σύμφωνα με Γράφημα 2.
 - Ο Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης στο Φυσικό Αέριο είναι στην Ελλάδα 10πλάσιος από το ελάχιστο που προβλέπουν οι κανόνες της Ε.Ε. (Ειδικός Φόρος Κατανάλωσης - Ν. 3336/05 επιβλήθηκε από 2.5.2010).
 - Η αύξηση της ενεργειακή φορολόγησης, προέκυψε ως αναγκαιότητα δημοσιονομικής προσαρμογής της Ελλάδας, η οποία όμως – όπως αποτυπώθηκε από την παραπάνω ανάλυση - οδήγησε τελικά σε περαιτέρω ενίσχυση της οικονομικής ύφεσης.
- πραγματικού ανοίγματος της αγοράς με τα γειτονικά κράτη, μέσω της υλοποίησης των προβλέψεων του Τρίτου Ενεργειακού Πακέτου, όσο και υλοποίησης σημαντικών Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος.

Ενεργειακό Κόστος στον Ηλεκτρισμό

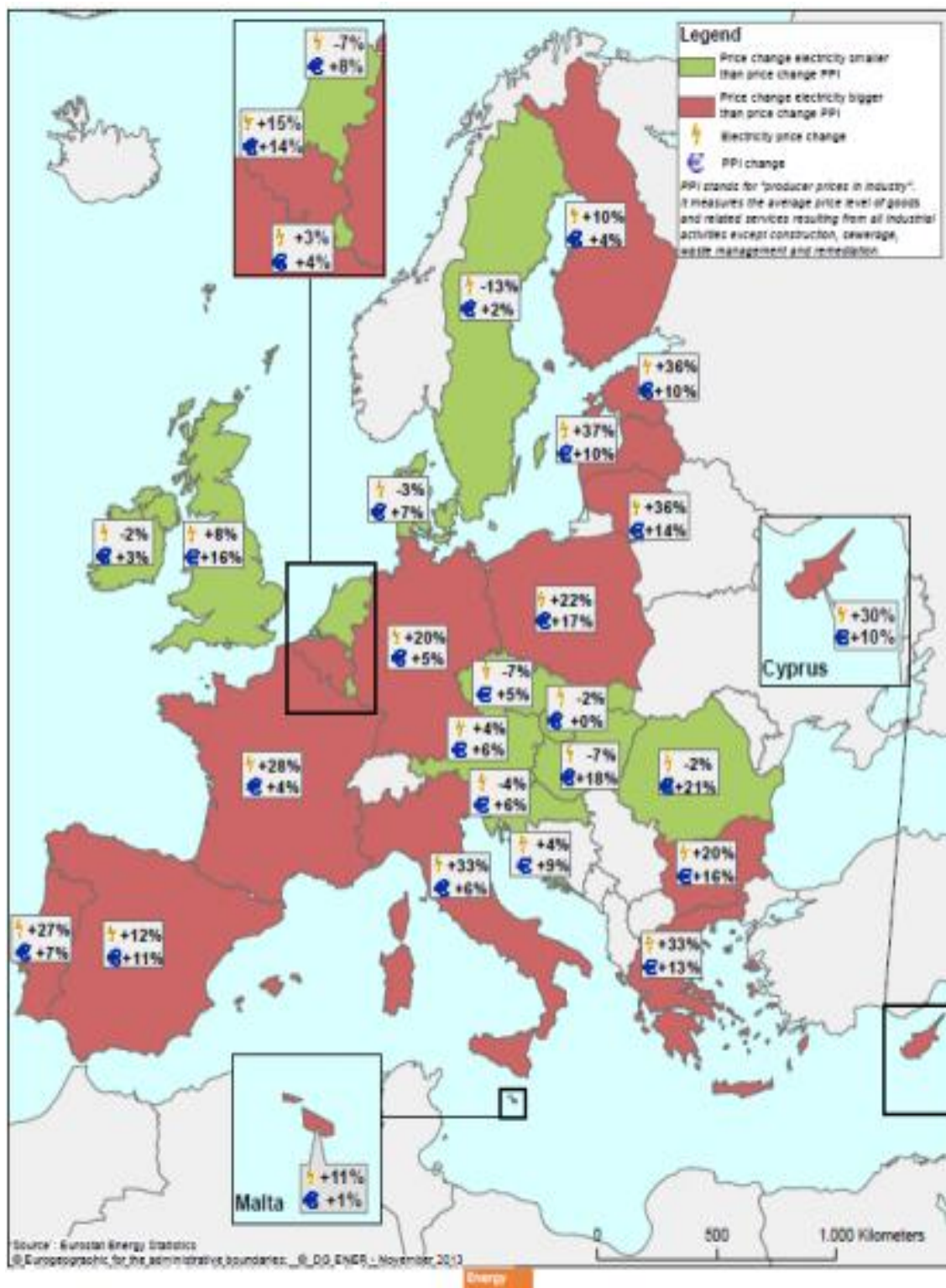
Όσον αφορά το ενεργειακό κόστος για τον ηλεκτρισμό αναλυτικά δεδομένα έχουν δημοσιευτεί στην εκτενή μελέτη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής⁴⁹. Σύμφωνα με την εν λόγω μελέτη, στην Ελλάδα οι τιμές ηλεκτρισμού για τον μέσο βιομηχανικό καταναλωτή αυξήθηκαν κατά 33% την περίοδο 2008-2012, ενώ ο Δείκτης Τιμών Παραγωγής αντίστοιχα αυξήθηκε κατά 13%, όπως φαίνεται στο Γράφημα 5. Από την επεξεργασία των στοιχείων του εν λόγω Γραφήματος και λαμβάνοντας υπόψη τον πληθωρισμό, προκύπτει ότι η Ελλάδα μαζί με κάποια κράτη της Ν. Ευρώπης (π.χ. Κύπρος και Ιταλία) καθώς και τα κράτη της Βαλτικής παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη αύξηση του κόστους ηλεκτρισμού για έναν μέσο βιομηχανικό καταναλωτή, τόσο όσο αφορά το ονομαστικό όσο και το πραγματικό κόστος.

Δομικές Αλλαγές

Στην αγορά ηλεκτρισμού, το σημερινό μοντέλο “υποχρεωτικής κοινοπραξίας” (mandatory pool) έχει ήδη διανύσει ένα μακρόχρονο δρόμο σταδιακής ωρίμανσης του, αλλά η αναγκαιότητα ενοποίησης των ενεργειακών αγορών της Ευρώπης απαιτεί την αλλαγή του. Στα πλαίσια της μετάβασης στο Ευρωπαϊκό Μοντέλο Στόχο (EU Target Model), η ΠΑΕ έχει αναρτήσει στα τέλη Σεπτεμβρίου του 2014 Δημόσια Διαβούλευση επί των αποτελεσμάτων της από κοινού μελέτης της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (ΡΑΕ), του Διαχειριστή του Συστήματος (ΑΔΜΗΕ Α.Ε.) και του Λειτουργού της Αγοράς (ΛΑΓΗΕ Α.Ε.) με τίτλο: «Βασικές Αρχές Σχεδιασμού και Χρονοδιάγραμμα Ενεργειών για την Προσαρμογή της Εγχώριας Αγοράς Ηλεκτρισμού στις Απαιτήσεις του Ευρωπαϊκού Μοντέλου Στόχου (EU Target Model)». Η Διαβούλευση εξελίσσεται και η πλειοψηφία των συμμετεχόντων αποδέχονται την αναγκαιότητα δομικών αλλαγών στην αγορά ηλεκτρισμού. Η υλοποίηση των αλλαγών αυτών σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση σημαντικών έργων υποδομών (έργα κοινού ενδιαφέροντος) θα δημιουργήσει ένα ανταγωνιστικό περιβάλλον στην περιοχή, και θα επιτρέψει τη δημιουργία ενός σύγχρονου χρηματιστηρίου ενέργειας, (liquid energy exchange) το οποίο με σταδιακό εμπλουτισμό αγοράς παραγωγών ενέργειας, θα δημιουργήσει όλα τα απαραίτητα εργαλεία για αντιστάθμιση ρίσκου των συμμετεχόντων και μείωση του ενεργειακού κόστους για τους τελικούς καταναλωτές.

Η Ελληνική Πολιτεία έχει την ευθύνη της ταχύτερης ολοκλήρωσης του παραπάνω σχεδίου ως αναπτυξιακή προτεραιότητα για τη χώρα.

⁴⁹ European Commission, January 2014, “Energy prices and costs report” http://ec.europa.eu/energy/doc/2030/20140122_sw_d_prices.pdf

Γράφημα 5, Αύξηση (%) των τιμών ηλεκτρισμού για τον μέσο βιομηχανικό καταναλωτή (ετήσια κατανάλωση μεταξύ 500-2000 MWh) και του πληθωρισμού για τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης την περίοδο 2008-2012 (πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μελέτη για τις ενεργειακές τιμές και κόστος, Ιανουάριος 2014)

Οι γενικοί άξονες της προτεινόμενης από τη μελέτη λύσης περιλαμβάνουν:

- Δημιουργία προθεσμιακής αγοράς προϊόντων υποχρεωτικής φυσικής παράδοσης (forward contracts).
- Δυνατότητα για διμερή συμβόλαια μεταξύ παραγωγών και προμηθευτών εκτός ημερήσιας αγοράς.
- Εφαρμογή περιορισμού μέγιστης ποσότητας προθεσμιακών ή διμερών συναλλαγών (ως ποσοστό του χαρτοφυλακίου) της εταιρείας με τη δεσπόζουσα θέση στη δραστηριότητα της προμήθειας, προκειμένου να διατηρηθεί η ρευστότητα της ημερήσιας αγοράς.
- Διατήρηση κεντρικού προγραμματισμού και κατανομής σε πραγματικό χρόνο των μονάδων παραγωγής από το Διαχειριστή του Συστήματος.
- Προσφορές ανά μονάδα (όπως στην Ιταλία), και όχι ανά χαρτοφυλάκιο μονάδων (όπως π.χ. στη Γαλλία, Γερμανία).
- Αλλαγή κανόνων της ημερήσιας αγοράς, καθώς και του τρόπου υποβολής προσφορών για τους συμμετέχοντες. Συγκεκριμένα, προτείνεται να εξεταστούν οι τύποι προσφορών που υπάρχουν στις Ευρωπαϊκές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας (μπλοκ και σύνθετες προσφορές).
- Αλλαγή της μεθόδου επίλυσης του Ημερήσιου Ενεργειακού Προγραμματισμού (HEΠ), με άρση όλων των τεχνικών περιορισμών του Συστήματος Μεταφοράς και των μονάδων παραγωγής από την επίλυση της ημερήσιας αγοράς.
- Δημιουργία ενδοημερήσιας αγοράς (intra-day market), στην οποία οι συμμετέχοντες θα μπορούν να διορθώνουν τις καθαρές θέσεις τους (net positions), προκειμένου να μην υπόκεινται σε ποινές λόγω απόκλισης της θέσης τους από τις πωλούμενες/αγορασθείσες ποσότητες σε πραγματικό χρόνο.
- Δημιουργία ξεχωριστής αγοράς επικουρικών υπηρεσιών για τη διασφάλιση των αναγκαίων εφεδρειών για την ασφαλή λειτουργία του Συστήματος σε πραγματικό χρόνο. Η προμήθεια των επικουρικών υπηρεσιών προτείνεται να γίνεται σε ημερήσιο επίπεδο, μετά την ημερήσια αγορά και πριν τον πραγματικό χρόνο.
- Δημιουργία αγοράς εξισορρόπησης (balancing market), με προσφορές για αύξηση και μείωση παραγωγής από τις μονάδες παραγωγής ή/και με προσφορές για αύξηση και μείωση της κατανάλωσης, για την εξισορρόπηση της παραγωγής και κατανάλωσης του Συστήματος σε πραγματικό χρόνο.
- Υπολογισμό των αποκλίσεων ανά μονάδα παραγωγής και ανά χαρτοφυλάκιο φορτίου (για κάθε Προμηθευτή).

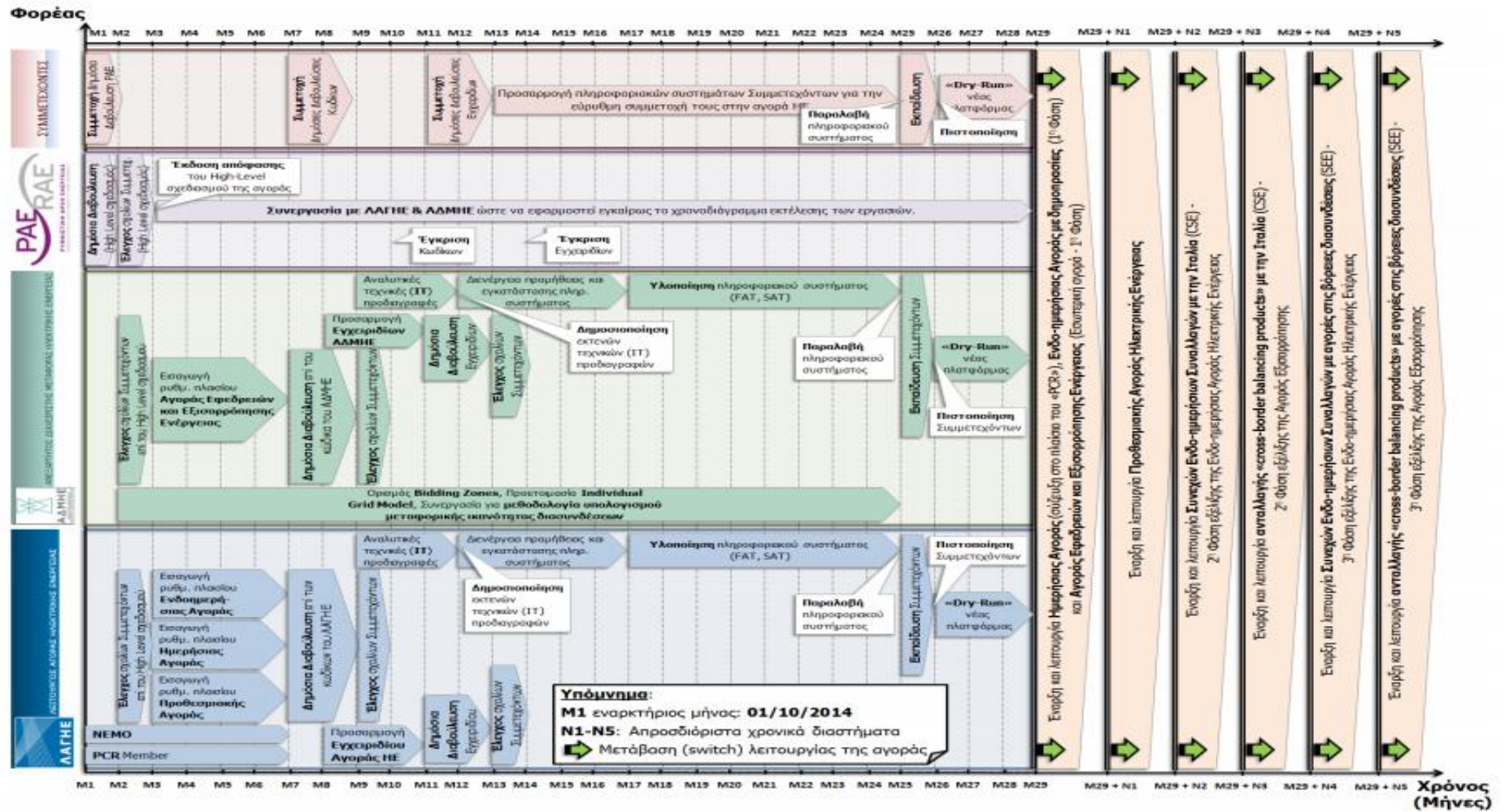
- Σταδιακή μεταφορά της ευθύνης για την πρόβλεψη της παραγωγής από ΑΠΕ, από το Διαχειριστή του Συστήματος στους παραγωγούς ΑΠΕ, καθώς και σταδιακή ενσωμάτωση των ΑΠΕ στην αγορά.

Το Γράφημα 6 παρουσιάζει το Χρονοδιάγραμμα Ενεργειών για την Προσαρμογή της Εγχώριας Αγοράς Ηλεκτρισμού στις Απαιτήσεις του Ευρωπαϊκού Μοντέλου Στόχου (EU Target Model), η πλήρης υλοποίηση του οποίου αποτιμάται σε περίπου 3 έτη. Η υλοποίηση του μοντέλου δεν αποτελεί ένα θεωρητικό ζητούμενο, αλλά η συσσωρευμένη εμπειρία στις ΗΠΑ και στην Ευρωπαϊκή Ένωση δείχνει ότι η δημιουργία σύγχρονων χρηματιστηρίων ενέργειας οδηγεί σε σύγκλιση τιμών προς όφελος του τελικού καταναλωτή. Το Γράφημα 7 αποτυπώνει αυτή ακριβώς την εξέλιξη στα ωριμότερα αυτή τη στιγμή χρηματιστήρια ενέργειας στην Ευρώπη. Οι τιμές έχουν συγκλίνει γύρω στα 40 ευρώ/MWh σε όλα τα χρηματιστήρια, πλην της Ιταλίας η οποία όμως εμφανίζει ταχεία τάση σύγκλισης. Νεότερα στοιχεία από την ιστοσελίδα του Ιταλικού χρηματιστηρίου (GME) δείχνουν ότι το 2014 οι τιμές έχουν προσεγγίσει τις αντίστοιχες τιμές των άλλων Ευρωπαϊκών χρηματιστηρίων.

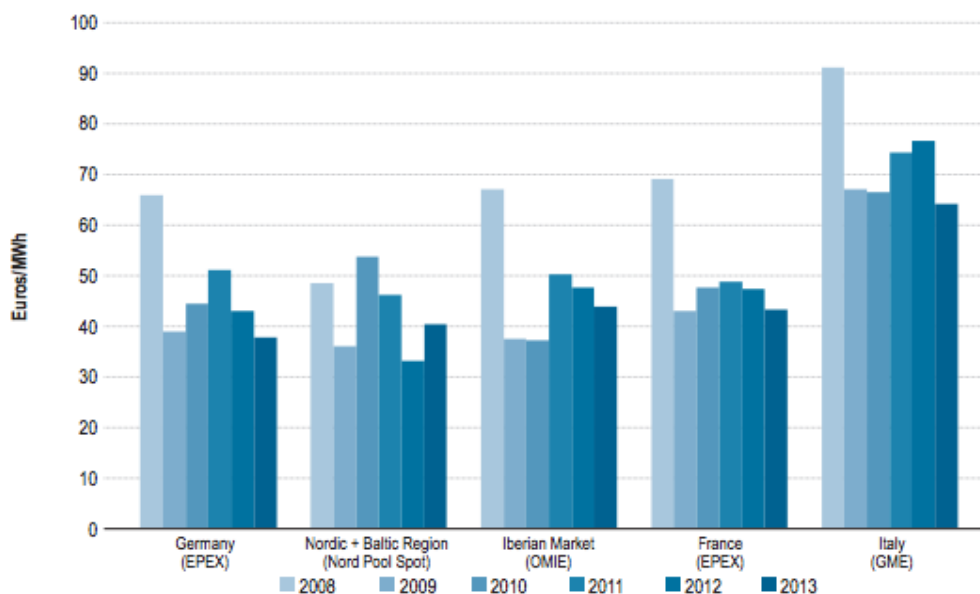
Το νέο μοντέλο της Ελληνικής αγοράς ηλεκτρισμού, θα συμπεριλαμβάνει –σε συμφωνία με τα αντίστοιχα Ευρωπαϊκά - τις ακόλουθες γενικές κατηγορίες αγορών και μηχανισμών:

- Μεσο - μακροπρόθεσμες προθεσμιακές αγορές (Forward markets) και αγορές διμερών συμβάσεων (bilateral OTC markets),
- Ημερήσιες αγορές & Ενδο - ημερήσιες αγορές (Day - ahead & Intra - day markets),
- Αγορές εφεδρειών (Reserve markets),
- Αγορές εξισορρόπησης ενέργειας ή πραγματικού χρόνου (Balancing ή real - time markets), και
- Μηχανισμοί εκκαθάρισης αποκλίσεων παραγωγής - ζήτησης (Imbalance settlement mechanisms).

Προτείνουμε το γράφημα 6 να κατατεθεί στην αρμόδια Επιτροπή της Βουλής και να υπάρξει μηνιαίος Κοινοβουλευτικός Έλεγχος Υπουργείων και Οργανισμών.

Γράφημα 6: Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης των απαιτούμενων μηχανισμών και πρόγραμμα ενεργειών για καθέναν από τους φορείς (πηγή: κοινή μελέτη PAE, ADMHE, LAGHE για την Προσαρμογή της Εγχώριας Αγοράς Ηλεκτρισμού στις Απαιτήσεις του Ευρωπαϊκού Μοντέλου Στόχου (EU Target Model), Σεπτέμβριος 2014)

Source: Platts, PXs and data provided by NRAs through the Electricity Regional Initiatives (ERI⁴³) (2014) and ACER calculations

Γράφημα 7: Εξέλιξη των χονδρεμπορικών τιμών ηλεκτρισμού σε ευρώ/MWh στα Ευρωπαϊκά χρηματιστήρια ενέργειας την περίοδο 2008-2013, (πηγή: ACER/CEER: Annual Report on the results of monitoring the internal electricity and natural gas markets in 2013, Οκτώβριος 2014)

Μέχρι όμως την υλοποίηση του άνωθεν σχήματος, η Ελληνική αγορά ηλεκτρισμού διέπεται από τα μειονεκτήματα της απουσίας σύγχρονων εργαλείων, ακόμα και τη σύναψη διμερών συμβολαίων μεταξύ παραγωγού-καταναλωτή, αλλά και της ύπαρξης ασυμμετρίας στα χαρτοφυλάκια των συμμετεχόντων, οπότε συνεπώς της έλλειψης πραγματικού ανταγωνισμού. Αυτό αποτυπώνεται στην ουσιαστική ύπαρξη ενός μοντέλου μονοψήφιου, όπου ο κύριος Προμηθευτής (ΔΕΗ Α.Ε.) έχει σχεδόν το 97% της προμήθειας των τελικών καταναλωτών και το 100% της ενεργοβόρου βιομηχανίας. Στη Μηνιαίο Δελτίο Ενέργειας για τον Σεπτέμβριο 2014 που δημοσιεύει ο ΛΑΓΗΕ, προκύπτει 17 συνολικά Προμηθευτές έχουν πάρει περίπου το 3,5% της Προμήθειας στον Η.Ε.Π., από τη ΔΕΗ Α.Ε.⁵⁰

Η Ελληνική πολιτεία στα πλαίσια δημιουργίας μιας περισσότερο ανταγωνιστικής αγοράς ηλεκτρισμού, υλοποιεί μια σειρά δομικών μεταρρυθμίσεων, οι οποίες ενσωματώθηκαν ως μνημονιακές υποχρεώσεις του Προγράμματος Οικονομικής Στήριξης. Με την Πράξη υπ' αρ. 15 της 24.07.2013 το Ελληνικό Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε το «Σχέδιο Αναδιάρθρωσης και Αποκρατικοποίησης της ΔΕΗ»⁵¹, το οποίο προβλέπει:

⁵⁰ <http://www.lagie.gr/agora/analysis-agoras/miniaia-deltia-iep/>

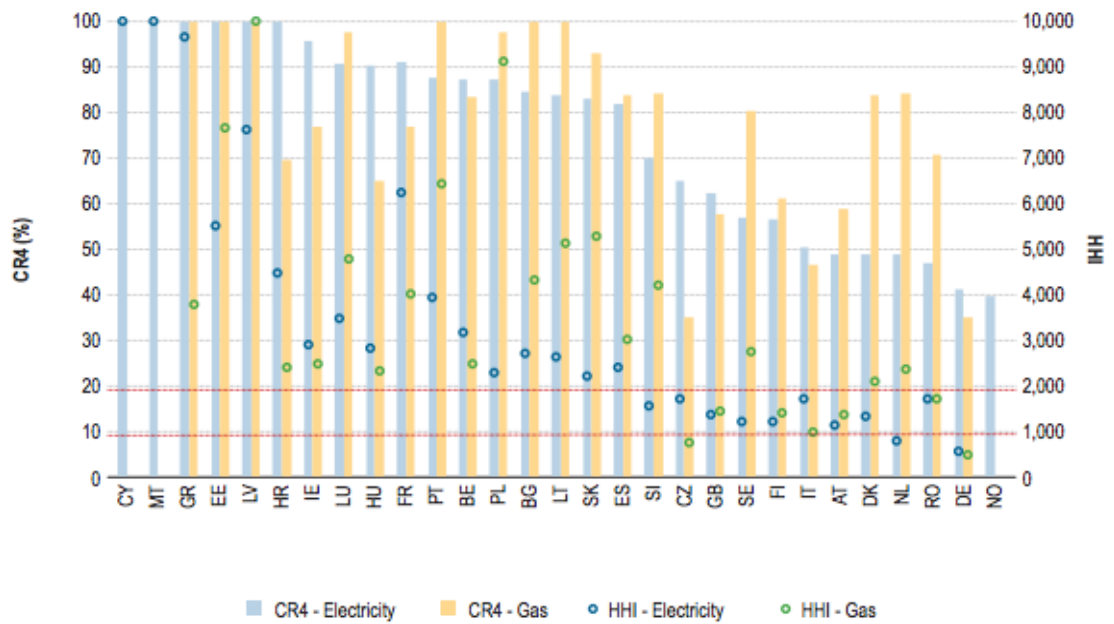
⁵¹ <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=puGgil5cqvg%3D&tabid=475&language=el-GR>

- Τον ιδιοκτησιακό διαχωρισμό του Διαχειριστή του Συστήματος (ΑΔΜΗΕ Α.Ε.) από τη μητρική ΔΕΗ Α.Ε. και την πώληση της πλειοψηφίας (66 %) των μετοχών του ΑΔΜΗΕ σε επενδυτή που διαθέτει τη σχετική νομική, χρηματοοικονομική και τεχνική ικανότητα. Με το Νόμο υπ' αριθ. 4237/12.02.2014 "Ρύθμιση θεμάτων της ΑΔΜΗΕ Α.Ε. και άλλες διατάξεις" υλοποιήθηκε ο Ιδιοκτησιακός διαχωρισμός του ΑΔΜΗΕ. Η καταληκτική ημερομηνία για δεσμευτικές προσφορές εκ μέρων των προεπιλεχθέντων υποψηφίων είναι μέσα στον Δεκέμβριο 2014.
- Τη δημιουργία μιας νέας καθετοποιημένης ανταγωνιστικής εταιρίας ηλεκτρισμού, στην οποία θα δοθεί το 30% του παραγωγικού δυναμικού της ΔΕΗ καθετοποιημένα, ως προς τα στοιχεία ενεργητικού, του ανθρώπινου δυναμικού και της πελατειακής βάσης. Με το Νόμο 4273/11.07.2014 υλοποιήθηκε η «Δημιουργία νέας καθετοποιημένης εταιρίας ηλεκτρικής ενέργειας» ενώ ακολουθεί η διαδικασία αποκρατικοποίησης της.
- Αποκρατικοποίηση της μητρικής εταιρίας ΔΕΗ, με διάθεση των μετοχών που θα αντιπροσωπεύουν το 17% της ΔΕΗ που διαθέτει σήμερα το δημόσιο, κατά προτίμηση μέσω της προσέλκυσης στρατηγικού επενδυτή. Μετά από την ολοκλήρωσή της το Δημόσιο θα κατέχει ποσοστό 34% στην Επιχείρηση.

Οι αλλαγές αυτές αναμένεται να περιορίσουν τη δεσπόζουσα θέση της ΔΕΗ Α.Ε. και να δημιουργήσουν τελικά 2-3 καθετοποιημένες ανταγωνιστικές εταιρίες, οι οποίες θα επιτρέψουν στις Ελληνικές επιχειρήσεις και τους τελικούς καταναλωτές να μειώσουν το ενεργειακό τους κόστος. Το Γράφημα 8, που έχει πηγή προέλευσης πρόσφατη μελέτη του ACER/CEER⁵², αποτυπώνει το βαθμό ανοίγματος των ενεργειακών αγορών στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου φαίνεται ότι το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας στην Ελληνική αγορά. Η ίδια μελέτη διαπιστώνει ότι οι καταναλωτές αερίου και ηλεκτρισμού στις απελευθερωμένες αγορές έχουν περισσότερες επιλογές ως προς τα προσφερόμενα προϊόντα και τους διαθέσιμους προμηθευτές και τείνουν να είναι πιο ικανοποιημένοι από το επίπεδο υπηρεσιών. Επιπλέον, παρά τη γενική τάση για διαμόρφωση διαφορετικών πακέτων και κατηγοριών καταναλωτών, υπάρχουν χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, όπου διαπιστώνεται ελάχιστη ως μηδαμινή παροχή εναλλακτικών στους καταναλωτές, γεγονός που αποδίδεται από τον ACER και το CEER στη δεσπόζουσα θέση του εκάστοτε προμηθευτή ηλεκτρισμού ή αερίου. Από την εν λόγω μελέτη προκύπτει, ότι το άνοιγμα της αγοράς ενέργειας στην Ελλάδα **είναι περισσότερο κοντά στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης** – ή ακόμα μικρότερο-, παρά της Δυτικής και Βόρειας Ευρώπης. Συνεπώς, κατά

⁵² ACER/CEER, October 2014, «Annual Report on the results of monitoring the internal electricity and natural gas markets in 2013»

την τελευταία δεκαετία, υπήρξε σημαντική καθυστέρηση στην υλοποίηση δομικών μεταρρυθμίσεων για την πραγματική απελευθέρωση της αγοράς ενέργειας.

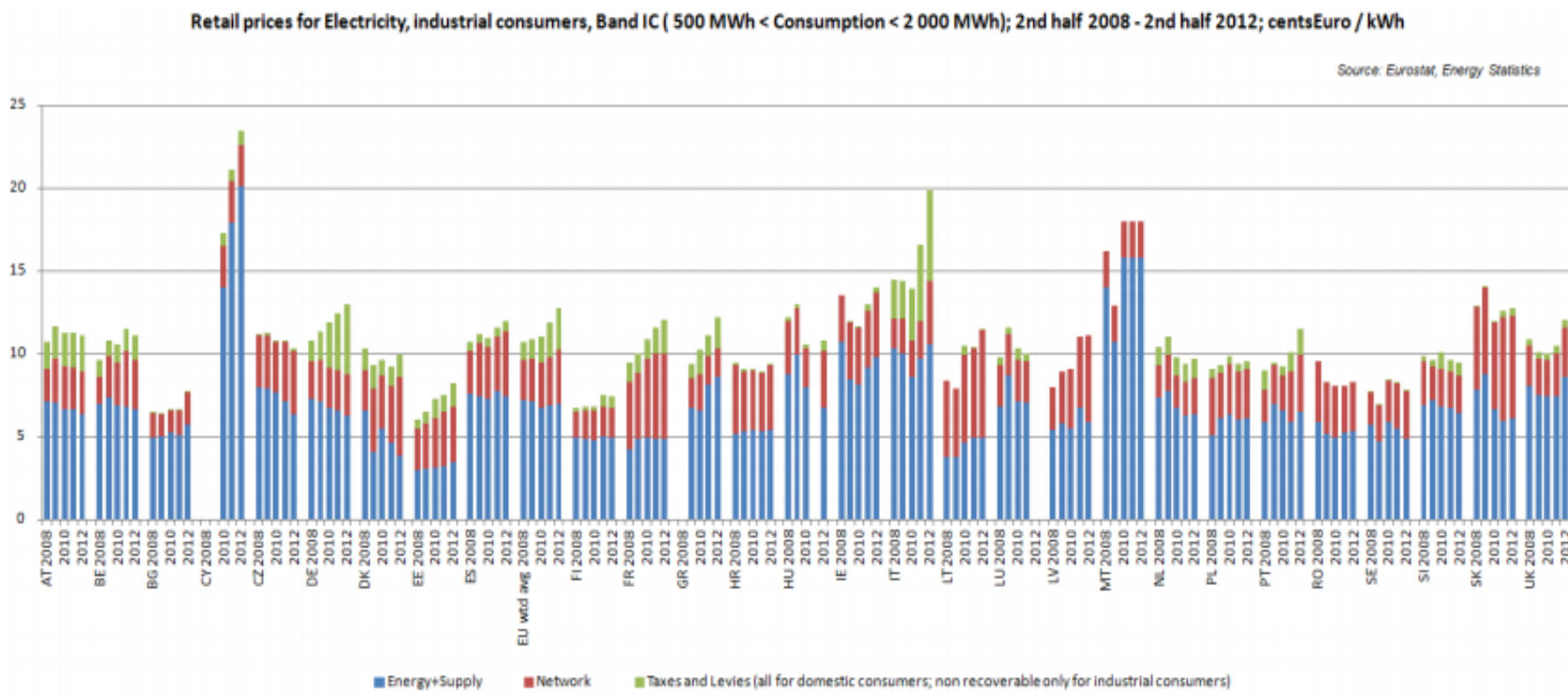

Source: Datamonitor's data (2014) and ACER calculations

Note: According to the Dutch regulator ACM, CR4 data for the Netherlands is different: i.e. electricity: 85.8%, gas: 83.8%.

Γράφημα 8: Συγκέντρωση της λιανικής αγοράς ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωση το 2013, (πηγή: ACER/CEER: Annual Report on the results of monitoring the internal electricity and natural gas markets in 2013, Οκτώβριος 2014)

Οι Ελληνικές επιχειρήσεις και η Ελληνική βιομηχανία εξαρτώνται στην πράξη από την εκάστοτε τιμολογιακή πολιτική του κυρίαρχου Προμηθευτή, της ΔΕΗ. Η τελευταία δημοσιοποιεί τα τιμολόγια που παρέχει στους καταναλωτές της, και τα οποία είναι τα επίσημα στοιχεία που παρέχει η Ελληνική πολιτεία στη Eurostat, με βάση τα οποία ετοιμάστηκε το Γράφημα 9. Το Γράφημα 9 αποτυπώνει ναί μεν ότι οι ηλεκτρικές τιμές για μια μέση Ελληνική βιομηχανία είναι από τις ακριβότερες στην Ευρώπη, όμως δεν αποτυπώνει το πραγματικό μέγεθος της διαφοράς αυτής από τα άλλα κράτη-μέλη. Ο λόγος είναι διότι τα βιομηχανικά τιμολόγια είναι εμπιστευτικές συμφωνίες, συνεπώς δεν αποτυπώνονται στα επίσημα στοιχεία της Eurostat. Συνεπώς δεν είναι εύκολο να ποσοτικοποιηθούν οι όποιες ιδιαίτερα τιμολογιακές πολιτικές για τη βιομηχανία ισχύουν σε κράτη-μέλη που επιτρέπουν διμερείς συμφωνίες και που έχουν εργαλεία μείωσης του ενεργειακού κόστους.

Note: Prices exclude VAT and other recoverable taxes in the case of industry, as well as industry exemptions (data not available).

Γράφημα 9: Λιανικές τιμές ηλεκτρισμού για ένα μέσο βιομηχανικό καταναλωτή (ετήσια κατανάλωση μεταξύ 500-2000 MWh) στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περίοδο 2008-2012 (πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μελέτη για τις ενεργειακές τιμές και κόστος, Ιανουάριος 2014)

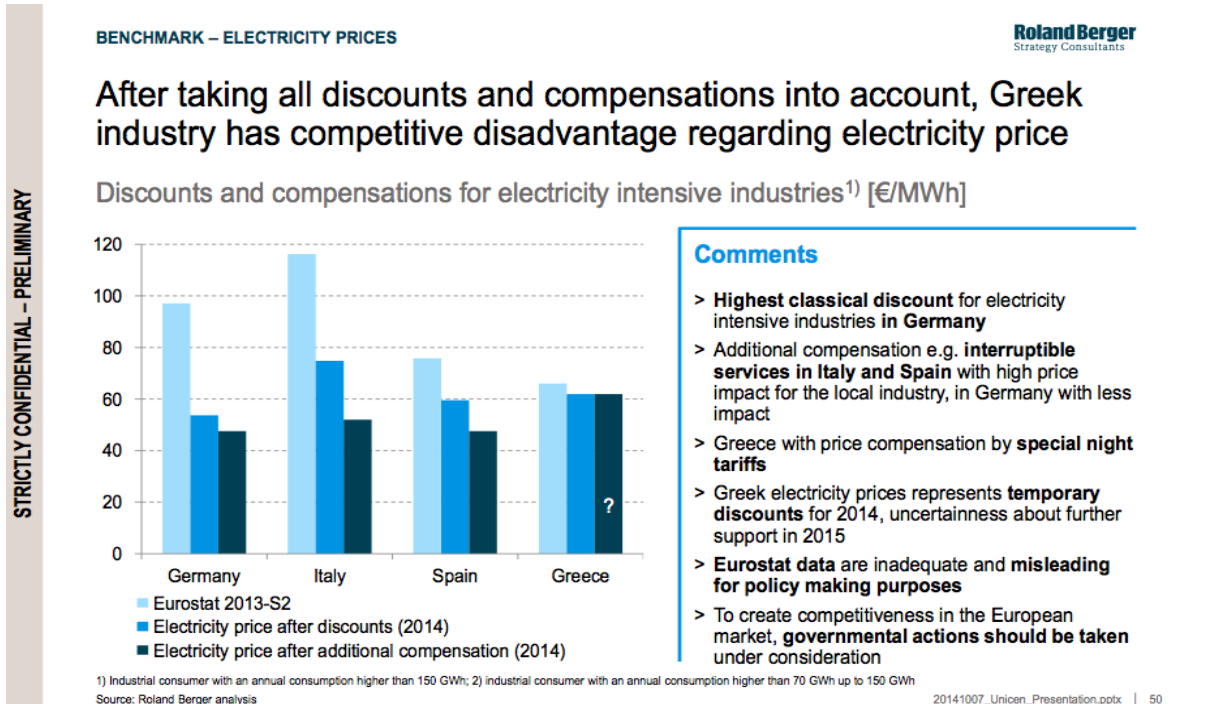
Οι τιμές δεν περιλαμβάνουν Φ.Π.Α., φορολογικές απαλλαγές και άλλες εξαιρέσεις για τη βιομηχανία.

Προκειμένου συνεπώς να αποτυπωθεί η διαφορά του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας για την Ελληνική βιομηχανία, όχι μόνο ως προς την ενεργειακή φορολόγηση όπου φαίνεται στο Γράφημα 2, αλλά και για το ανταγωνιστικό σκέλος της ενέργειας απαιτούνται ειδικές στοχευμένες μελέτες με ποσοτικοποίηση όλων των συμπληρωματικών πολιτικών καθώς και με εμπιστευτικές συνεντεύξεις. Μια τέτοια μελέτη⁵³ εκπονήθηκε για λογαριασμό της EBIKEN από την εταιρία συμβούλων Roland Berger, η οποία δείχνει ότι το κόστος ηλεκτρικής ενέργειας για την ενεργοβόρα Ελληνική βιομηχανία είναι λίγο πάνω από 60 ευρώ/MWh, ενώ αντίστοιχα στην Ισπανία και Γερμανία είναι λίγο κάτω από 50 ευρώ/MWh και στην Ιταλία λίγο πάνω από 50 ευρώ/MWh. Συνεπώς μια διαφορά της τάξης των 10 ευρώ/MWh, το οποίο σημαίνει περίπου 20% αυξημένο κόστος ηλεκτρικής για την Ελληνική βιομηχανία. Τα αποτελέσματα επαληθεύονται μέσω εμπιστευτικών συνεντεύξεων με στελέχη της βιομηχανίας αλουμινίου, χαλυβουργίας, τσιμέντου, χάρτου και χημικών σε αυτές τις Ευρωπαϊκές χώρες. Η σύνοψη των αποτελεσμάτων της μελέτης αποτυπώνεται στο Γράφημα 10. Η Μελέτη καταλήγει σε κατηγοριοποίηση δράσεων για την Ελληνική πολιτεία προκειμένου να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής βιομηχανίας, οι οποίες αποτυπώνονται στο Γράφημα 11.

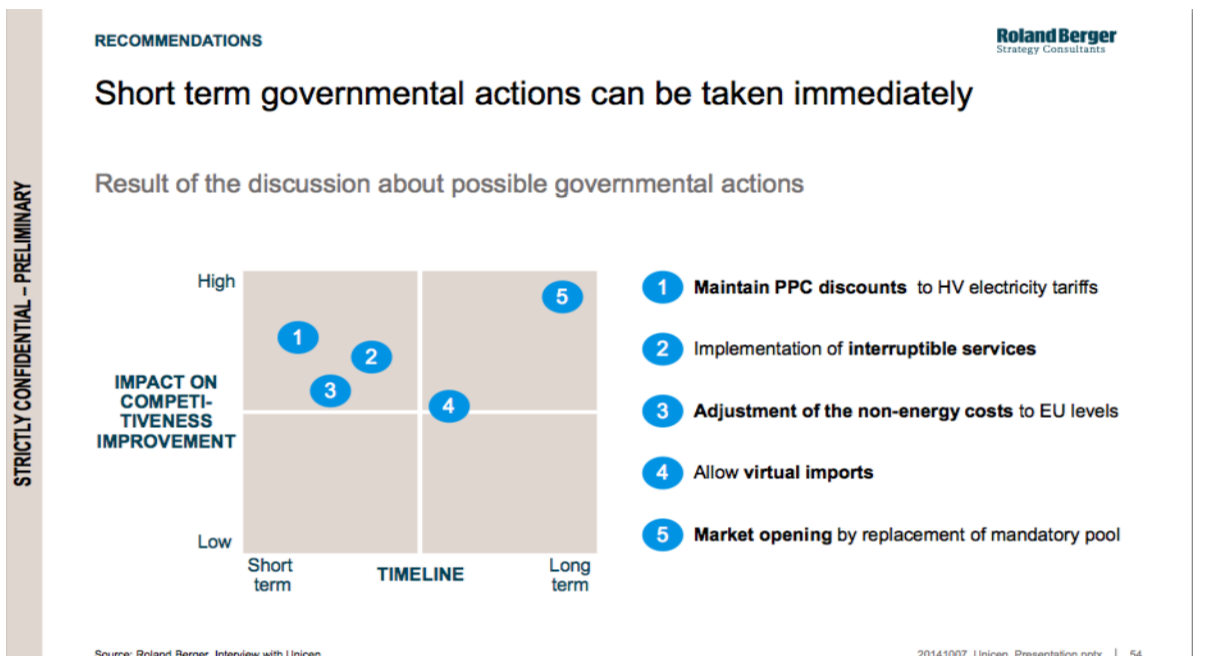
Η Ελληνική πολιτεία, με πρόσφατη παρέμβαση της στη Γενική Συνέλευση της ΔΕΗ Α.Ε. (28.02.14), ως βασικός μέτοχος της, αποφάσισε τη μείωση των βιομηχανικών τιμολογίων με συμβάσεις που θα ίσχυαν από 1/1/14 και θα διαρκούσαν 1+1 έτος. Το μέτρο αυτό είναι μεταβατικό μέχρις ότου ολοκληρωθούν δομικές αλλαγές στην αγορά ηλεκτρισμού, όπως η πώληση της μικρής ΔΕΗ που θα δημιουργήσει καθετοποιημένο ανταγωνισμό. Ως ενδιάμεσο βήμα προς τη διαδικασία πώλησης της Μικρής ΔΕΗ, η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας έθεσε σε Δημόσια Διαβούλευση⁵⁴ την πρόταση της για δημιουργία ρυθμιζόμενης προθεσμιακής αγοράς, για την πρόσβαση προμηθευτών σε ηλεκτρική ενέργεια από λιγνιτική και υδροηλεκτρική παραγωγή, το οποίο αποτελεί . Αποτελεί μια παραλλαγή του Γαλλικού Νόμου «Nouvelle Organisation du Marché de l'Électricité» (NOME). Η πρόβλεψη για δημοπρασίες προθεσμιακών προϊόντων ηλεκτρισμού τύπου NOME, περιλαμβάνεται στις μνημονιακές υποχρεώσεις του Προγράμματος Οικονομικής Στήριξης, όπως και οι λοιπές δομικές αλλαγές που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

⁵³ Roland Berger – Strategy Consultants, 2014, “Competitiveness of the Greek electricity intensive industry”, study elaborated for the Union of Industrial Energy Consumers (UNICEN)

⁵⁴ Δημόσια Διαβούλευση, ΠΑΕ, Μαΐος 2014, http://www.rae.gr/site/categories_new/about_rae/factsheets/2014/major/07052014.csp?viewMode=normal

Γράφημα 10: Σύγκριση κόστους ηλεκτρικής ενέργειας για την ενεργοβόρα βιομηχανία στη Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία και Ιταλία (πηγή: Μελέτη της Roland Berger για λογαριασμό της EBIKEN, Οκτώβριος 2014)

Γράφημα 11: Προτεινόμενα μέτρα για τη μείωση του ενεργειακού κόστους στην Ελληνική ενεργοβόρα βιομηχανία (πηγή: Μελέτη της Roland Berger για λογαριασμό της EBIKEN, Οκτώβριος 2014)

Η Δημόσια Διαβούλευση ανέδειξε σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των συμμετεχόντων, με συνέπεια η ΡΑΕ να τροποποιήσει σημαντικά την αρχική της πρόταση και να προβεί σε Δεύτερη Δημόσια Διαβούλευση⁵⁵. Μια ρεαλιστική πρόβλεψη για την εφαρμογή υλοποίησης του είναι στα μέσα του 2015.

Σήμερα έχουν δρομολογηθεί σειρά δομικών αλλαγών, για την ενίσχυση του ανταγωνισμού της αγοράς ηλεκτρισμού αλλά και φυσικού αερίου. Η πορεία υλοποίησης και η συνέπεια τήρησης των χρονοδιαγραμμάτων αποτελούν κρίσιμη παράμετρο για τη βιομηχανία, four minutes ago καθώς η Ελληνική βιομηχανία υποχρεούται να προγραμματίζει με βάση υποθέσεις και φημολογίες για ένα σημαντικό παράγοντα κόστους, την ενέργεια, μέσα στο διαρκώς μεταβαλλόμενο θεσμικό και οικονομικό περιβάλλον. Η σωστή οργάνωση της παραγωγής προϋποθέτει προγραμματισμό, το οποίο ισχύει ακόμη περισσότερο για τη βιομηχανική παραγωγή που είναι αναγκασμένη να προγραμματίζει από πολύ πιο νωρίς, τις επενδύσεις της, τη διαμόρφωση τιμών και τα νέα προϊόντα. Συνεπώς η ταχεία και συνεπής προσκόλληση της Ελληνικής πολιτείας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε δομικές αλλαγές και επενδύσεις είναι κρίσιμη παράμετρος μεσο-μακροπρόθεσμου σχεδιασμού.

Σε κάθε περίπτωση, το τελικό αποτέλεσμα είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας και η αύξηση των εξαγωγών, το οποίο αποτελεί ακόμα το κύριο ζητούμενο. Πρόσφατη μελέτη⁵⁶ δείχνει ότι η εξαγωγική δραστηριότητα κρίσιμων τομέων της Ελληνικής βιομηχανίας παρουσιάζει πτωτική πορεία σε σχέση με αντίστοιχες επιχειρήσεις σε συγκρίσιμες οικονομίες, όπως η Πορτογαλία, όπου εκεί όμως το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής δεν περιελάμβανε ραγδαία αύξηση της φορολόγησης. Μια άλλη πρόσφατη μελέτη⁵⁷ σχετικά με την κατάρρευση της Ελληνικής οικονομίας, καταλήγει στο ότι η αύξηση των εξαγωγών για την Ελλάδα σε επίπεδα συγκρίσιμα με αυτά της Ισπανίας και της Πορτογαλίας, π.χ. περίπου κατά 3%, θα μπορούσε να δώσει μια ώθηση της οικονομίας κατά περίπου 5% του ΑΕΠ, να αναιρέσει έτσι τις σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής και να οδηγήσει σε μια σταθερή ανάπτυξη με θετικό εμπορικό ισοζύγιο και χωρίς πρωτογενή ελλείμματα του κρατικού προϋπολογισμού.

⁵⁵ Δημόσια Διαβούλευση, ΡΑΕ, Μαίος 2014, http://www.rae.gr/site/categories_new/about_rae/activity/global_consultation/history_new/2014/28082014.csp?viewMode=normal

⁵⁶ T. Pelagidis, 2014, "Why Internal Devaluation is Not Leading to Export-Led Growth in Greece" Brookings, <http://www.brookings.edu/blogs/up-front/posts/2014/09/12-internal-devaluation-export-growth-greece-pelagidis>

⁵⁷ Cinzia Alcidi and Daniel Gros, 2012, "Why is the Greek economy collapsing? A simple tale of high multipliers and low exports", CEPS Commentary, CEPS, Brussels.

Σε κάθε περίπτωση η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής Βιομηχανίας είναι βασικός πυλώνας για μια ορθόδοξη οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Συμπεράσματα και προτάσεις

*Οικονομική ανάπτυξη, ενεργειακό κόστος, ανταγωνιστικότητα και ενεργειακή ασφάλεια αλληλεπιδρούν καθιστώντας ως ίσως τον πλέον δυσεπίλυτο γρίφο στην Ευρώπη σήμερα, την επίτευξη ισορροπίας ανάμεσα στις δράσεις για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, στην επίτευξη ενεργειακής ασφάλειας και στη διατήρηση **ανταγωνιστικού ενεργειακού κόστους**. Σε αυτό το πλαίσιο η Ευρωπαϊκή και εθνική ενεργειακή πολιτική μπορεί να συμβάλλουν σημαντικά στη μείωση του ενεργειακού κόστους. Θα πρέπει όμως πρώτα να μάθουμε από τα λάθη του παρελθόντος, και να επιδείξουμε **ραλισμό και αλληλεγγύη**.*

Ευρωπαϊκή Αλληλεγγύη και Κοινός Σχεδιασμός

Εκεί που ένα κράτος-μέλος ολοκληρώνει τη δυνατότητα παρέμβασης του, απαιτείται η άμεση και ταυτόχρονη δραστηριοποίηση της Ευρωπαϊκής πολιτικής. Σε μια οικονομία που βρίσκεται σε παρατεταμένη ύφεση, η υπερβολική φορολόγηση με στόχο την επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος, οδηγεί σε περαιτέρω επιδείνωση της οικονομικής δραστηριότητας και σε άμεσο κίνδυνο βιωσιμότητας κρίσιμων τομέων της οικονομίας. Ειδική πρόνοια αλληλεγγύης απαιτείται, μέσω εξαιρέσεων από υπέρογκες επιβαρύνσεις, διότι αυτό εξυπηρετεί μεσοπρόθεσμα τους εθνικούς και Ευρωπαϊκούς στόχους ανάπτυξης. **Πρώτιστος στόχος είναι η επιβίωση της βιομηχανίας**, διότι αποτελεί ειδικό κλάδο της οικονομίας, που αν κλείσει απαιτούνται πολλά χρόνια για την αναβίωση του. Η συνεργασία της Ευρώπης αυτή τη στιγμή αποτυπώνεται με ένα Πρόγραμμα Οικονομικής Στήριξης της Ελλάδας, το οποίο συμπεριλαμβάνει πλήθος δομικών αλλαγών. Ταυτόχρονα σε Ευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχει πρόνοια ώστε κράτη-μέλη που έχουν κατά κεφαλήν ΑΕΠ χαμηλότερο του μέσου όρου να έχουν ειδικής μεταχείρισης. Η οικονομική ύφεση έχει οδηγήσει την Ελλάδα σε λίγα μόλις χρόνια στο 75% του Ευρωπαϊκού μέσου όρου στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το οποίο δίνει τη δυνατότητα μεμονωμένων προνομιακών μεταχειρίσεων προκειμένου να υπάρξει σύγκλιση μεταξύ κρατών-μελών. Όμως, η **παρατεταμένη ύφεση** καθιστά ακόμα και τέτοια μέτρα, να έχουν ελάχιστη θετική συνεισφορά. Η αναγκαιότητα για ειδική αντιμετώπιση κρατών-μελών σε παρατεταμένη ύφεση, ιδιαίτερα σε κρίσιμους κλάδους της οικονομίας τους όπου οι ζημιές είναι μη αναστρέψιμες, είναι βασική παράμετρος κοινού οφέλους, πραγματικής αλληλεγγύης και κοινού μεσοπρόθεσμου σχεδιασμού.

Ταυτόχρονα, η δυνατότητα θεσμικής παρέμβασης ενός κράτους πρέπει να συνδυάζεται με **ταυτοχρονισμό και συμπληρωματικότητα εθνικών πρωτοβουλιών με τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες**. Από παράδειγμα αποτελεί η επιτάχυνση της διαδικασίας μελέτης και κατασκευής κρίσιμων έργων Κοινού Ενδιαφέροντος, τα οποία ενισχύουν την

ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης και δημιουργούν συνθήκες πραγματικού ανταγωνισμού στις ενεργειακές αγορές, ιδιαίτερα στη Νοτιο-Ανατολική Ευρώπη. Επίσης, η ελευθέρωση της λιανικής αγοράς φυσικού αερίου στην Ελλάδα δεν έχει πρακτικό αντίκρισμα χωρίς την εφαρμογή των κανόνων του Τρίτου Ενεργειακού Πακέτου στα γειτονικά κράτη, προκειμένου να υφίστανται ανταγωνισμός και στην χονδρεμπορική αγορά και στις διασυνδέσεις.

Πώς μπορεί να Μειωθεί το Ενεργειακό Κόστος

Όσον αφορά τις αμιγώς εθνικές πολιτικές, πρέπει να αξιοποιηθεί συσσωρευμένη εμπειρία στην Ευρώπη από πολιτικές που 1) διευκόλυναν τη αλλαγή προμηθευτή (supplier switching), 2) επέτρεψαν την ομαδική διαπραγμάτευση συμβολαίων μακράς διάρκειας (long-term contracts - consortium agreements) όπως στην περίπτωση του Exeltium consortium στη Γαλλία και 3) δημιούργησαν πραγματικό ανταγωνιστικό περιβάλλον μέσω σύγχρονων χρηματιστηρίων ενέργειας και 4) επιδίωξαν να αποτρέψουν την χειραγώγηση της αγοράς, όπως έγινε με την διερεύνηση των διαδικασιών τιμολόγησης του φυσικού αερίου από τη Gazprom, συνέβαλαν σημαντικά στη συγκράτηση του κόστους ενέργειας.

Την ίδια στιγμή, αντίστοιχες πολιτικές που είχαν κύριο στόχο να διευκολύνουν τη διεύθυνση συγκεκριμένων τεχνολογιών ανεξαρτήτως κόστους είχαν τα αντίθετα αποτελέσματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ανεξέλεγκτη διεύθυνση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας. Αύξησαν το κόστος ενέργειας και δημιούργησαν ελλείμματα που οδήγησαν σε αθετήσεις συμβολαίων και απαξίωση της αγοράς. Το χειρότερο όμως είναι ότι οδήγησαν σε μια έντονα κριτική στάση των πολιτών απέναντι σε μια βαθιά προοδευτική λύση διαχείρισης της ενέργειας, αιεφόρου ανάπτυξης και ενίσχυσης της ενεργειακής δημοκρατίας. **Επομένως η ενεργειακή πολιτική μπορεί να συμβάλει στη μείωση του ενεργειακού κόστους αν σχεδιαστεί ώστε να προάγει 1) την ανταγωνιστικότητα της αγοράς ενέργειας και 2) τη χρήση τεχνικά αλλά και οικονομικά βιώσιμων λύσεων.**

Μαθαίνοντας από τα Λάθη του Παρελθόντος

Ανάγκη για ισορροπία μεταξύ φιλοδοξίας για την πρωτιά και κόστους

Η Ευρώπη πρωτοστατεί στην προσπάθεια μείωσης των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου παγκοσμίως και θέτει διαρκώς φιλόδοξους στόχους για ένα πιο Πράσινο μέλλον. Οι στόχοι αυτοί συνήθως απαιτούν την δραστική αλλαγή συμπεριφορών που μπορεί να επιτευχθεί μόνο με πολιτικές επιδότησης ή επιβάρυνσης όσων δεν συμμορφώνονται, και το κόστος αυτών των πολιτικών μετακυλύεται στους τελικούς καταναλωτές. **Αν και οι Ευρωπαίοι επιθυμούν να πρωτοστατούν στην προσπάθεια προστασίας του περιβάλλοντος αυτό δεν μπορεί να γίνεται σε βάρος της ανταγωνιστικότητας και δεν μπορεί να βασίζεται σε πολιτικές που προκαλούν προφανείς και μη βιώσιμες στρεβλώσεις στην αγορά ενέργειας.**

Για παράδειγμα το βασικό προβλήματα των πολιτικών προώθησης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας στην Ευρώπη ήταν ότι εστίασαν στην μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα χωρίς όμως να λάβουν υπόψιν το σχετικό κόστος των διαφόρων τεχνολογιών, το βαθμό και τον ρυθμό διείσδυσης τους. Έτσι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσπαθεί τώρα να διορθώσει την κατάσταση μέσω οδηγιών που εξέδωσε το 2013 και σύμφωνα με τις οποίες τα κράτη μέλη της ΕΕ καλούνται να επανεξετάζουν τα σχετικά κόστη ανά τακτά χρονικά διαστήματα, ώστε να αποφεύγεται η υπέρ-επιδότηση συγκεκριμένων τεχνολογιών, όπως είχε συμβεί με τα φωτοβολταϊκά πάρκα. Ήδη η Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν θεσπίσει ξεκάθαρο χρονοδιάγραμμα αναθεώρησης των ταριφών, ενώ από το 2016 και μετά οι παραγωγοί θα ανταγωνίζονται για τις διαθέσιμες επιδοτήσεις μέσω ενός συστήματος δημοπρασιών, αντικαθιστώντας πλήρως το μοντέλο εγγυημένων τιμών (FITs). Αυτή η συνετή προσέγγιση και **η ενδεδειγμένη οικονομοτεχνική ανάλυση πρέπει να αποτελεί τη βάση των νέων πολιτικών και όχι απλά η επιθυμία της Ευρώπης “να πρωτοστατεί με οποιοδήποτε κόστος”**. Διαφορετικά υφίσταται ο κίνδυνος για σπασμωδικές κινήσεις προς παρέκκλιση ή εγκατάλειψη της βασικής στρατηγικής της Ευρώπης που είναι μια κοινωνία με ελάχιστες εκπομπές και ρύπανση.

Πρώτα οικονομία στην ενέργεια και μετά νέα παραγωγή

Πρόσφατη μελέτη⁵⁸ αποτυπώνει τη σύγχρονη διαμάχη μεταξύ οικολογικών οικονομικών και περιβαλλοντικών οικονομικών, όπου οι πρώτοι υιοθετούν τη λογική της φορολόγησης της ενέργειας (energy taxation), διότι πρώτιστος στόχος είναι η εξοικονόμηση ενέργειας ανεξαρτήτου από τι παράγεται, ενώ οι δεύτεροι υιοθετούν τη λογική της φορολόγησης άνθρακα (carbon taxation), διότι πρώτιστος στόχος είναι η ενίσχυση πιο φιλοπεριβαλλοντικών τεχνολογιών & καυσίμων. Μέχρι τώρα η φιλοδοξία των Ευρωπαίων για την πρωτιά (global climate lead-in) τους ωθούσε σε έναν αγώνα εύρεσης της πλέον καινοτόμου και απόλυτα πράσινης πηγής ενέργειας. Αυτό όμως τους απομάκρυνε από ένα βασικό προαπαιτούμενο για ένα βιώσιμο περιβάλλον, τη μείωση της σπατάλης ενέργειας και δημιουργία λιγότερο ενεργοβόρων κοινωνιών. Αυτή η λανθασμένη προσέγγιση έγινε ευτυχώς σύντομα κατανοητή και πλέον παρατηρείται μια αλλαγή στρατηγικής που είναι εμφανής και στην Οδηγία Εξοικονόμησης Ενέργειας. Τα κράτη μέλη προτρέπονται πλέον να δίνουν **προτεραιότητα στη μείωση των εκπομπών και στην εξοικονόμηση ενέργειας, αντί να αναζητείται η λύση**

⁵⁸ Δαγούμας, Αύγουστος 2014, “Ενεργειακή & Κλιματική Πολιτική στην Ελλάδα & στην Ευρώπη” Ελληνική Οικονομία: Ειδικός Τόμος για την Ενέργεια, ΚΕΠΕ

στην επιπλέον παραγωγή ενέργειας, έστω και αν αυτή προέρχεται από **Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας**.

Κοινά μέτρα, όχι μόνο κοινοί στόχοι

Η Ευρωπαϊκή πολιτική συνηθίζει να θέτει κοινούς στόχους για τα κράτη μέλη, τα οποία όμως αφήνει ελεύθερα να επιλέξουν τα μέτρα που θα επιβάλλουν ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι. Αν και η ελευθερία είναι χαρακτηριστικό της Ευρώπης και επιθυμητή από τα κράτη μέλη που θέλουν να προστατεύσουν την αυτονομία τους, έχει αποδειχθεί ότι οι επιλογές των κρατών μπορεί να είναι λανθασμένες, ειδικά αν έχουν περιορισμένη εμπειρία. Η αναγκαιότητα υλοποίησης των Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος και εφαρμογής του Τρίτου Ενεργειακού Πακέτου σε όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα, προκειμένου να υπάρξουν συνθήκες πραγματικού ανταγωνισμού. **Τα κράτη μέλη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να συνεργάζονται στενότερα όχι μόνο για να θέτουν στόχους αλλά και για να δημιουργούνται συνέργειες στην επίτευξη των στόχων, προς όφελος όλων.**

Προτεινόμενα μέτρα για Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής βιομηχανίας

Η παρούσα μελέτη αναδεικνύει την αναγκαιότητα της Ευρωπαϊκής στενής συνεργασίας μεταξύ της Ευρώπης και κρατών-μελών προκειμένου να δημιουργηθεί μια πραγματικά ανταγωνιστική αγορά ενέργειας που να εξυπηρετεί παράπλευρους στόχους, όπως η ενεργειακή ασφάλεια, η υλοποίηση φιλόδοξων περιβαλλοντικών στόχων, η μείωση του ενεργειακού κόστους, η ανταγωνιστικότητα της βιομηχανίας και εν τέλει η οικονομική ανάπτυξη. Παράλληλα όμως αναδεικνύει την αναγκαιότητα δομικών αλλαγών στην αγορά ενέργειας στην Ελλάδα, μείωσης της ενεργειακής φορολόγησης αλλά και λοιπών συμπληρωματικών μέτρων για τη μείωση του ενεργειακού κόστους όλου του συστήματος και της βιομηχανίας.

Μέτρα που υλοποιούνται άμεσα

- Η Ελλάδα υπέβαλε φάκελο στη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού την θέσπιση μηχανισμού **αντιστάθμισης του έμμεσου περιβαλλοντικού κόστους**, λόγω της επίπτωσης της αγοράς δικαιωμάτων εκπομπών αερίων ρύπων στο κόστος προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας. Τον Ιούνιο 2014 έλαβε τη σχετική έγκριση καθώς βάσει σχετικών Κατευθυντήριων Γραμμών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η αντιστάθμιση του έμμεσου κόστους αποτελεί συμβατή κρατική ενίσχυση για συγκεκριμένους κλάδους της οικονομίας που υπόκειται σε κίνδυνο διαρροής άνθρακα. Μέχρι το τέλος του 2014 αναμένεται να υλοποιηθεί ο σχετικός μηχανισμός, μετά την έκδοση της σχετικής Κοινής Υπουργικής Απόφασης και

συμπληρωματικών οδηγιών από τον ΛΑΓΗΕ, που είναι ο διαχειριστής της κρατικής ενίσχυσης.

- Το εν λόγω μέτρο αφορά κλάδους της οικονομίας που πληρούν συγκεκριμένα κριτήρια σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, όμως δύναται να υφίστανται κλάδοι που πληρούν τα κριτήρια σε εθνικό και όχι σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Η Ελληνική πολιτεία δύναται, με υποβολή σχετικού φακέλου στη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού, να διερευνήσει τη δυνατότητα εφαρμογής του και σε αυτούς τους οικονομικούς κλάδους.

Προτάσεις που μπορούν να υλοποιηθούν βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα

- Η Ελλάδα υπέβαλε φάκελο στη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού σχετικά με τη θέσπιση **συμβολαίων διακοπτόμενων φορτίων**, προκειμένου να αντιμετωπίσει θέματα ευστάθειας του συστήματος, ποιότητας ισχύος και ασφάλειας ενεργειακού εφοδιασμού. Τον Οκτώβριο 2014 έλαβε τη σχετική έγκριση από τη Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού, η οποία αποφάνθηκε ότι το εν λόγω μέτρο δεν αποτελεί κρατική ενίσχυση. Δεδομένου όμως ότι αποτελεί ένα μέτρο, που εμπεριέχει πολιτική και διοικητική δυσκολία στην εφαρμογή του, επιτάσσει επιτάχυνση των διαδικασιών. Η υλοποίηση του εν λόγω μέτρου αναμένεται στις αρχές του 2015, μετά την έκδοση σχετικής Υπουργικής Απόφασης και του κανονισμού των δημοπρασιών των διακοπτόμενων φορτίων από τον ΑΔΜΗΕ. Ο μηχανισμός της διακοπιμότητας θα λειτουργήσει για 3 έτη και μετά θα αποτελέσει τμήμα του νέου Μηχανισμού Διασφάλισης Ισχύος. Η χρηματοδότηση του μέτρου δεν πρέπει να φέρει νέες στρεβλώσεις στο ενεργειακό τοπίο.
- Η **εξοικονόμηση ενέργειας** πρέπει να αποτελεί **προτεραιότητα** για την Ελληνική πολιτεία. Σε αυτή την κατεύθυνση σημαντική είναι η χρησιμοποίηση πόρων του ΕΣΠΑ ή άλλων χρηματοδοτικών σχημάτων για δράσεις στην εξοικονόμηση ενέργειας στη βιομηχανία. Η υλοποίηση εμπροσθοβαρών δράσεων του νέου ΕΣΠΑ 2014-2020 είναι καταλυτική.
- Ταχεία ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου από τη ΡΑΕ και υλοποίηση από τον ΑΔΜΗΕ των **δημοπρασιών λιγνιτικής και υδροηλεκτρικής παραγωγής, τύπου ΝΟΜΕ**.
- Λήψη αποφάσεων από τη ΡΑΕ και **δρομολόγηση αυστηρού Χρονοδιαγράμματος Ενεργειών** για την Προσαρμογή της Εγχώριας **Αγοράς Ηλεκτρισμού** στις Απαιτήσεις του Ευρωπαϊκού Μοντέλου Στόχου (**EU Target Model**).

- Τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου από τη ΡΑΕ ώστε να επιτραπεί η **σύναψη διμερών συμβάσεων** για τους βιομηχανικούς καταναλωτές με παραγωγούς του εσωτερικού ή και του εξωτερικού.
- Τροποποίηση του θεσμικού πλαισίου ώστε να επιτρέπει την **ομαδική διαπραγμάτευση συμβολαίων** μακράς διάρκειας (long-term contracts - consortium agreements) όπως στην περίπτωση του Exeltium consortium στη Γαλλία.
- Επανεξέταση και κατάργηση ή **εξορθολογισμός** του επιπέδου της **φορολόγησης των ενεργειακών προϊόντων** για τις Ελληνικές βιομηχανίες με προσέγγιση/υιοθέτηση των συντελεστών/επιβαρύνσεων που ισχύουν στις υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες.
- Η ανισοροπία διαπραγματευτικής ισχύος στις υφιστάμενες αγορές ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου στην Ελλάδα, μπορεί να αμβλυνθεί μέσω της καθιέρωσης της δυνατότητας και **μονομερούς προσφυγής στη διαιτησία** για την επίλυση των διαφορών μεταξύ επιλεγέντων πελατών και επιχειρήσεων που ασκούν Ενεργειακές Δραστηριότητες. Αυτό απαιτεί την τροποποίηση της σχετικής πρόβλεψης του Άρθρου 37 του ν. 4001/2011, κατόπιν σχετικής έγκρισης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, και μπορεί να προβλεφθεί για όση περίοδο δεν υφίσταται πραγματικός ανταγωνισμός στην αγορά.
- Οι **Κατευθυντήριες Γραμμές** για την Ενέργεια και το Περιβάλλον για την περίοδο 2014-2020⁵⁹ παρέχουν δυνατότητες ελάφρυνσης ή/και απαλλαγής επιλεγμένων κλάδων της ενεργοβόρου βιομηχανίας από επιβαρύνσεις που συνδέονται με την προώθηση των περιβαλλοντικών στόχων. Ειδικότερα όσον αφορά την ηλεκτρική ενέργεια, 2 πιθανές παρεμβάσεις/τροποποιήσεις είναι:
 - ο Αναπροσαρμογή του πλαφόν για το ETMEAP (Ειδικό Τέλος Μείωσης Εκπομπών Αερίων Ρύπων) στα μέγιστα επιτρεπόμενα από τις ΕΕΑΓ όρια (4% του GVA και 0,5% για κλάδους με electro-intensity άνω του 20%).
 - ο Απαλλαγή ή περιορισμός της επιβάρυνσης των βιομηχανιών από τον «ειδικό τέλος λιγνίτη» (περιβαλλοντικός φόρος), το οποίο μετακυλύεται στην προμήθεια ηλεκτρικής ενέργειας εν γένει ή αναμένεται να ενσωματωθεί στις τιμές του NOME.
- Διαρκές αίτημα όλων των πολιτών αλλά και των επιχειρήσεων είναι η απόκτηση ενός **σταθερού, απλού και διαφανούς φορολογικού συστήματος**. Οι αυξομειώσεις

⁵⁹ http://ec.europa.eu/competition/sectors/energy/legislation_en.html

και οι έκτακτες φορολογήσεις -λόγω και της δημοσιονομικής προσαρμογής- δημιουργούν αίσθηση αβεβαιότητας.

- **Επαναφορά των συντελεστών απόσβεσης πάγιων στοιχείων**, προς απομείωση της φορολογίας των επιχειρήσεων.

Επίλογος

Το χαμηλό ενεργειακό κόστος είναι προαπαιτούμενο για την ανταγωνιστικότητα και την ανάπτυξη της Ελληνικής και της Ευρωπαϊκής οικονομίας. Η εξασφάλιση ενέργειας σε ανταγωνιστικά επίπεδα κόστους, ιδιαίτερα μετά την εκμετάλλευση του σχιστολιθικού αερίου στις ΗΠΑ, αποτελεί σημαντική πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή και Ελληνική ενεργειακή πολιτική. Επιτυχημένη θα είναι μια προσέγγιση που θα διατηρεί ισορροπία ανάμεσα στο κόστος ενέργειας, την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας, τους στόχους για το περιβάλλον και τη διείσδυση των καθαρών μορφών ενέργειας. Αυτή η προσέγγιση μπορεί να βασίζεται μόνο στη συνδυασμένη τεχνική και οικονομική ανάλυση των νέων λύσεων και προτάσεων και σε μία νέα νοοτροπία που θα προάγει τον ανταγωνισμό στην αγορά ενέργειας και την ενεργειακή αποδοτικότητα. Απαραίτητη όμως είναι η στενή συνεργασία μεταξύ κρατών-μελών και Ευρωπαϊκής Επιτροπής, προκειμένου να δημιουργηθεί ένα πνεύμα αλληλεγγύης και συμπληρωματικότητας εθνικών και Ευρωπαϊκών πολιτικών. Κοινός στόχος είναι η διατήρηση και αύξηση των θέσεων εργασίας της Ευρωπαϊκής βιομηχανίας, μέσω της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων της σε ένα αμιγώς ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον.